

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Příprava psa pro nasazení při mimořádné události

(zemětřesení, povodně, lavina, vyhledání výbušnin)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Daniel Sedlák

Autor: Václav Hončík

Datum: 15. května 2008

Abstract

Dogs can be used in many different fields. The rescue of people whose lives or health are endangered belongs to one of the most important ones. Present days, full of natural disasters and terrorist attacks, demand dogs more and more often. The dogs, however, must be educated and trained for lifesaving activities very long. In my work I have both described basic and specific dog trainings. The latter prepares dogs for such activities as looking up for people buried under ruins or avalanche or searching for booby trap systems. As the theme is very wide I have not detailed the whole training, only some exercises which are used in rescue events. The work is based on literature available, professional journals and methodical instructions but also on my own experience with working dog training and professional knowledge gained at seminars or workshops. I have drawn up an overall summary of dog trainings and the techniques how to train dogs in specific disciplines which are used in emergency. The work corresponds to those of other authors.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „ Příprava psa pro nasazení při mimořádné události“ vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 16. května 2008

.....

Václav Hončík

Poděkování

Děkuj Ing. Danielovi Sedlákově za odborné vedení a cenné rady. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Renatě Havránkové za konzultace a rady při formálním zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod	8
1. Současný stav	9
1.1 Historie	9
1.2 Vývoj vzniku záchranných brigád	12
1.3 Struktura organizace Svazu záchranných brigád kynologů	12
1.4 Zkušební řád Svazu záchranných brigád kynologů	13
1.4.1 Zkouška záchranné způsobilosti ZZZ	13
1.4.2 Zkouška záchranných prací ZZP1,2,3	14
1.4.3 Zkouška lavinových prací ZLP1,2,3	14
1.4.4 Zkouška vodních prací ZVP1,2,3	15
1.4.5 Noční zkouška záchranných ZZP-N	16
1.4.6 Noční zkouška lavinových prací ZLP-N	16
1.4.7 Zkouška terénního vyhledávání	16
1.4.8 Zkouška záchranného stopování	17
1.4.9 Noční zkoušky (ZVP-N, ZZP-N, ZLP-N)	17
1.4.10 Vytrvalostní zkoušky	18
1.5 Zkušební řád Mezinárodního svazu záchranných psů IRO	18
1.5.1 RH-E - zkouška schopností psa pro záchranné práce	19
1.5.2 RH-T - zkouška prací v sutinách, stupeň A-B	19
1.5.3 RH-FL - zkouška prací na ploše, stupeň A-B	19
1.5.4 RH-F - zkouška stopařských prací stupeň A-B	19
1.5.5 RH-L - zkouška lavinových prací stupeň A-B-C	19
1.5.6 RH-W - zkouška vodních prací stupeň A-B-C	20
1.6 Organizace výcviku záchranných psů u HZS	20
1.6.1 Výcvik služebního psa, časová dotace na výcvik, ošetřování a výživa služebního psa	20
1.6.2 Kvalifikační požadavky na psa čl. 3. pokynu	20
1.6.3 Kynologický atest	21

2.	Cíle práce a hypotézy.....	23
2.1	<i>Cíle práce.....</i>	23
2.2	<i>Hypotézy.....</i>	23
3.	Metodika.....	24
4.	Výsledky.....	25
4.1	<i>Výběr štěněte.....</i>	25
4.2	<i>Reflexy nervové soustavy psa.....</i>	25
4.3	<i>Základní metody výcviku.....</i>	26
4.4	<i>Péče o psa.....</i>	27
4.5	<i>Prvotní výchova.....</i>	28
4.5.1	<i>Nácvik štěkání.....</i>	30
4.5.2	<i>Nácvik aportu.....</i>	30
4.5.3	<i>Pachové práce.....</i>	31
4.6	<i>Nauka o pachu.....</i>	31
4.6.1	<i>Lidský pach.....</i>	32
4.6.2	<i>Vlastnosti pachové stopy.....</i>	33
4.7	<i>Výcvik psa na pachových stopách.....</i>	34
4.8	<i>Výcvik psa záchranáře.....</i>	36
4.8.1	<i>Příprava na přesuny a letecký transport.....</i>	36
4.8.2	<i>Přivykání na vodu.....</i>	38
4.8.3	<i>Vyhledávání osob v lavinách.....</i>	38
4.8.4	<i>Vyhledání osob v ruinách.....</i>	41
4.8.4.1	<i>Metoda smečky .....</i>	41
4.8.4.2	<i>Metoda krmení.....</i>	42
4.8.4.3	<i>Metoda kořisti .....</i>	43
4.8.4.4	<i>Metoda obrany.....</i>	43
4.8.5	<i>Vyhledávání utonulých osob a mrtvolný pach.....</i>	44
4.8.5.1	<i>Složení mrtvolného pachu (cadaveru).....</i>	45
4.8.5.2	<i>Nácvik vyhledání mrtvého pachu .....</i>	46

4.9	<i>Vyhledání výbušnin a nástražných systémů.....</i>	47
4.9.1	<i>Historie vzniku nácviku metody pro vyhledání výbušnin.....</i>	47
4.9.2	<i>Úloha psa vyhledávajícího výbušnin.....</i>	48
4.9.3	<i>Zásady nakládání se vzorky potřebnými pro výcvik.....</i>	48
4.9.4	<i>Výběr psa pro vyhledání výbušnin.....</i>	49
4.9.5	<i>Metoda chuťově dráždivá.....</i>	50
4.9.6	<i>Metoda využívající zájem psa o aport.....</i>	51
5.	Diskuse	54
5.1	<i>Poznatky ze semináře paní Čechilové.....</i>	56
5.2	<i>Skupina Cadaver K9.....</i>	57
5.3	<i>Organizace nasazování záchranných psů v jiných zemích Evropy.....</i>	58
5.3.1	<i>Nizozemí.....</i>	58
5.3.2	<i>Velká Británie.....</i>	58
5.3.3	<i>Dánsko.....</i>	59
5.3.4	<i>Norsko.....</i>	59
5.3.5	<i>Polsko.....</i>	60
5.4	<i>Praktické využití psů při záchranných akcích.....</i>	60
5.4.1	<i>Využití psů SZBK ČR v domácím prostředí.....</i>	60
5.4.2	<i>Nasazení záchranných skupin Svazu záchranných brigád České republiky, Turecko, Srpen 1999.....</i>	61
5.4.3	<i>Nasazení záchranných skupin SZBK ČR na Tchaj-wanu v září 1999.....</i>	62
5.4.4	<i>Vyslání jednotky Hasičského záchranného sboru MV do Turecka, listopad 1999.....</i>	63
5.5	<i>Nasazení psů při vyhledávání cadaveru .....</i>	64
5.6	<i>Využití psů k vyhledání výbušnin.....</i>	65
6.	Závěr.....	66
7.	Seznam použité literatury.....	67
8.	Klíčová slova.....	70
9.	Přílohy.....	71

Úvod

Člověk se naučil za dlouhou dobu soužití se psem využívat jeho některých nepřekonatelných a nenahraditelných vlastností ve svůj prospěch. Oblast využívání psů pro potřeby lidí je tedy velmi široká a rozmanitá, mnohdy jiným technickým prostředkem nenahraditelná. Takovou oblastí se také jeví využití psa při mimořádné události k záchraně lidských životů, které může mít mnoho podob. Jedná se o záchranu lidí již přímo ohrožených na životě (zával po zemětřesení) nebo ochraně života a zdraví lidí před vznikajícím nebezpečím (nastražená výbušnina). Všichni jsme již mnohokrát slyšeli o přírodních katastrofách, vznikajících po celém světě, kdy jsou lidé uvězněni v sutinách rozvalených domů a jejich život mnohdy záleží jen na rychlosti jejich nalezení. Stejný případ je zasypání návštěvníků hor sněhovou lavinou. Ve všech podobných případech je právě dobře vycvičený pes nenahraditelným pomocníkem člověka, z důvodu urychlení nálezů osob, potřebující pomoc. Obdobně je pes velice dobře nápomocný při vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů, kde opět lidské smysly nestačí. V dnešní době, kdy na „každém kroku“ hrozí teroristický útok určité skupiny obyvatel se stává takové využití stále aktuálnější. Celkovou globalizací a nárůstem agrese ve světě se tak stále více mění i způsob využívání psů, zejména u Policie ČR. V době po 11. září 2001 nastal boom a Česká republika, stejně jako všechny státy NATO, byla nucena zvýšit počet psů vycvičených v této oblasti.

Vybral jsem si toto téma ke zpracování své bakalářské práce, protože pracuji jako vedoucí skupiny služební kynologie při Okresním ředitelství Policie Český Krumlov a tudíž mám k tomuto tématu velmi blízko. Výcvikem psů se zabývám dvacet let a jednou z oblastí využití psů při mimořádné události a to vyhledávání výbušnin je doménou policejní kynologie. Ve své práci bych chtěl soustředit výcvikové metody, které vedou k přípravě psa pro použití v mimořádné situaci a vytvořit ucelený přehled o tom, co se skrývá za přípravou psa, než jej můžeme použít a využít pro záchranu toho nejdůležitějšího co máme, života.

1. Současný stav

1.1 Historie

Nikdo se nikdy nedoví, kdy nastal onen památný okamžik, kdy pes poprvé olízl ruku člověka, místo aby ho pokousal. Jistě to však bylo mnoho staletí před tím, než neznámý umělec zobrazil psa jako pomocníka člověka na stěnách hrobek v Thébách. Podle nápisů můžeme odhadnout jejich stáří na 5000 až 6000 let. Vidíme zde chrty faraónů, jak štvou v pouštích gazely, ovčácké psy hlídající stáda i dům a malé psíky chované zřejmě jen tak pro potěšení v domácnostech. ⁽⁵⁾

Egyptané uctívali psa jako strážce podsvětí a průvodce do království smrti. Jejich bůh Anubis měl sice lidské tělo, ale hlavu psí. Krajní případ úcty ke psu známe z dávných dob Etiopie, kde náčelníci kmenů korunovali psího krále, který se pak stal jeho poradcem. Při audiencích tehdy rozhodovalo jak se tento pes chová. Zavrtěl-li ocasem, byla žádost vyřízena kladně. Štěkání znamenalo nesouhlas a žádost byla zamítnuta. Jestliže někomu olízl ruku, byla takovému šťastlivci vzdávána veškerá pocta. Jestliže pes zavrčel, mohl nešťastník přijít i o hlavu. ⁽³⁾

Zajímavé je, že Izraelité, snad jediní v kulturním světě starověkého a středověkého Středomoří, měli pro psa jen slova potupy. Židé pokládali psa za zvíře nečisté. Proto se u nich nikdy nevyvinul přátelský vztah, kde pes není jenom pomocníkem, ale také rovnocenným společníkem.

Vědecké názory se shodují v tom, že pes je nejstarší domácí zvíře a jeho divoké předky začal ochočovat už pravěký člověk. Významné období pro ochočování divokých psovitých šelem nastalo ale až později, někdy v mladší době kamenné, tedy deset až čtrnáct tisíc let před naším letopočtem. Po tisíce let šakali a vlci slídili v blízkosti lidských sídlišť a na zbytcích nacházeli snadnou obživu. Došlo k něčemu, co je v historii zcela jedinečné, a to, že jeden inteligentní masožravý živoch se rozhodl žít v těsné blízkosti druhého. Tím začal výjimečně úspěšný vztah, který přetrvává dodnes. Zatoulala-li se mlád'ata do tábora lovců, člověk se jich ujal a vychoval je. Když zůstala takto poloochočená zvířata i v zajetí nadále plodná, byl dán základ k jejich chovu řízeného lidskou rukou.

Před více než 2300 roky napsal aténský vojevůdce Xenofón první příručku sportovního lovectví „Lov se psy“. Popisuje v ní lov zajíců do sítí pomocí psů slídičů. Tito psi jdou vytrvale po stopě zajíce tak dlouho, až ho naženou do připravených sítí. Pracují tedy jako dnešní honiči při moderních nadhánkách. Zde je tedy vidět, že správné zásady výcviku psů jsou velmi starého data. ⁽⁵⁾

Psi však sloužili také veřejnosti, a to při tahání nákladů, hlídání stáda, majetku a životů. Například město Korint hlídali psi, kteří odvrátili i útok nepřátel. Stav, kde je člověk na psu přímo závislý můžeme pozorovat ještě dnes v Austrálii. Australské domorodce ozbrojené dlouhými oštěpy, doprovázejí psi a pomáhají při lovu. Tito psi, kterým domorodci říkají Dingo, jsou pravděpodobně nejstarší domácí psí rasou. Vzhledem k tomu, že některé kmeny australských domorodců žijí dodnes na úrovni doby kamenné, vybírají mladé psy Dingo z doupat a vychovávají je společně s dětmi. Jsou z nich potom rychlí a vytrvalí lovci, věrní pouze svému pánovi.

Právě tak jako při lovu používalo se psů i pro účely válečné. Perský král Kambyzes používal ve svém vojsku při dobývání Egypta roku 525 př.n.l. velkých huňatých psů. Psi bojovali také v římských legiích, válčili s Attilovými hordami. Jindřich VIII. poslal císaři Karlovi proti francouzské armádě 400 lidí a 400 psů obrněných železnými límci. Také královna Alžběta potlačovala irské rebélie pomocí psů. Přibližně 800 cvičených barvářů pomáhalo v tomto krvavém boji. Pro válečné účely se využívá zvláštních schopností psů dodnes. V první světové válce psi používání nebyli, ale ve druhé používala psů americká námořní pěchota. V bojích v Tichomoří nasazovala dobrmany, kteří měli za úkol najít a likvidovat japonské odstřelovače.

Dnes jsou psi ve válkách nasazováni většinou ke zvláštním úkolům. Kromě strážní služby u důležitých objektů konají službu sanitní a kurýrní, vyhledávají zasypané raněné a pomáhají při hledání drog, zbraní a výbušnin.

Úkolů a aktivit psů je v současné době mnoho a jsou velmi rozmanité, protože pes má vynikající základní fyzické a psychické vlastnosti. Z hlediska tělesné stavby je to statný masožravec s velmi citlivými smysly, z nichž mnohé jsou daleko výkonnější než naše. Jeho organismus je vysoce přizpůsobivý a umožňuje mu přežít na různých

druzích potravy. Pokud uvažujeme o vztahu psů k lidem, pak je nejdůležitější jejich hluboce zakořeněné sociální chování. Stejně jako my, tak i pes žije ve společenství – smečce. Má rád společnost a protože komunikujeme způsobem, kterému rozumí, přijímá nás místo smečky za náhradní společníky. ⁽³⁾

Člověk svými zásahy vytváří plemena, která se výrazně liší nejen svou velikostí, ale zejména řadou dalších charakteristik a různých vlastností, které dokáže využívat ve svůj prospěch. Chrti jsou štíhlí, svalnatí psi, kteří se při štvání zvěře řídili hlavně zrakem. Slídiči se značně liší svým tvarem a velikostí, ale mají nadprůměrnou schopnost sledovat pachovou stopu. Teriéři mají předky mezi loveckými psy, používanými většinou pro norování. Pastervecká plemena, využívaná po celém světě, byla vytvořena nejprve k ochraně stád a později k jejich pohánění. Z původních strážních plemen se vyvinuli váleční a moderní služební psi.

Pes má v lidské společnosti stále své místo. Jeho úloha se však vyvíjí a mění v závislosti na změnách ve společnosti i ve světě. Člověk proto využívá různé schopnosti psů ke svému užitku. Výraznou a nenahraditelnou vlastností psa je však jeho velmi citlivý čich, kterého člověk využívá v kombinaci s dobrou ovladatelností psa v mnoha oblastech. Psi dokáží svým čichem vyhledávat třeba lanýže, a to jen tak pro radost ze hry, ne jako potravu. Takzvaní lanýžoví psi je hledají za pouhé pohlazení po hlavě. Armádní a policejní psi dokáží svým čichem vyhledat zbraně, střelivo, výbušniny nebo zakázané chemikálie. Špringrové, angličtí kokršpanělé, labradorští retrívři, belgičtí a němečtí ovčáci, ti všichni zdatně pracují při vyhledání speciálních látek (marihuana, kokain). „Brigáda bíglů“ z amerického ministerstva zemědělství pátrá na letištích po nepovoleném ovoci a mase. V Austrálii po přistání letadla kontrolují psi svým čichem příruční zavazadla. Ve Skandinávii byli labradorští retrívři cvičeni k vyhledávání plísňe ve stavebním dříví, ve Velké Británii vyhledávají vzlínající vlhkost.

Všude ve světě, ale především v Evropě a Severní Americe jsou psi používáni při záchranných akcích. Ve Francii se cvičí novofundland'ani pro záchraňování v moři. Němečtí ovčáci a boxeři, ale také dlouhosrsté kolie, špringlšpanělé a další psí plemena

dokáží sledovat pachovou stopu na zemi nebo ve vzduchu a hledají tak oběti zavalené v troskách po zemětřesení a nebo oběti bílé smrti – laviny.

Na konci 1. světové války již cvičila německá vláda první psí průvodce pro osleplé vojáky. Této snahy si ve Švýcarsku povšimla Američanka Harrison Eutistisová a založila „L’Oeil Quit Voit“, první světovou organizaci slepeckých psích průvodců. Podobný program byl rozvinut i ve Velké Británii a v USA. Dnes jsou tedy na celém světě psi trénováni, aby byli očima člověka. Teprve nedávno se začalo s výcvikem psů pro hluché. Výcvik byl zahájen v USA a rozvíjen ve Velké Británii po roce 1980. Jiní psi se učí pomáhat lidem, kteří se pohybují pouze na vozíčku, otevírat před nimi dveře a sbírat předměty, které upustí. V neposlední řadě také přibývá psů, kteří vrací svým pánům sebevědomí a snižují pocit opuštěnosti, který pociťují lidé s omezenou možností pohybu.

1.2 Vývoj vzniku záchranných brigád

S množícími se případy světových neštěstí a katastrof všeho druhu vystoupila do popředí i úloha záchranářského psa a nepřeberné možnosti jeho využití. K záchranným pracím byli psi používáni již za 1. světové války, kdy v rámci sanitní služby vyhledávali raněné a zahynulé vojáky. V roce 1968 byl poprvé nasazen pes na vyhledávání osob v troskách budov po zemětřesení v Chile. Od roku 1970 vznikaly kynologické záchranářské organizace po celém světě i na území tehdejšího Československa, kde byly kynologické záchranářské skupiny zastřešovány nejrůznějšími organizacemi (Svaz pro spolupráci s armádou, Český červený kříž a Svaz chovatelů drobného zvířectva). V roce 1990 vzniká z těchto skupin samostatná organizace Svaz záchranných brigád kynologů České republiky (SZBK ČR), který byl v roce 1993 jedním ze zakládajících členů mezinárodní kynologické záchranářské organizace IRO (International Rescue Dog Organisation).⁽¹¹⁾

1.3 Struktura organizace Svazu záchranných brigád kynologů

Členové jsou organizováni pod Svazem záchranných brigád kynologů ČR (SZBK). Tento svaz má v rámci každého kraje brigádu, která čítá asi čtyřicet členů. Z nich je vždy přibližně dvacet až pětadvacet členů aktivních. Každá brigáda ze svého

centra vybírá nejlepší psovody a především psy, kteří jsou vysíláni na přezkoušení a složení atestů. Jen úspěšně atestovaní psi jsou nasazováni v praxi ⁽²⁷⁾

Výcvik záchranných psů je v České republice prováděn v největší míře ve Svazu záchranných brigád kynologů, který je členem mezinárodní organizace IRO (International Rettungshunde Organisation) koordinující činnost dvaadvaceti organizací z celého světa. SZBK ČR sdružuje přes pět set členů zabývajících se výcvikem psů ve vyhledávání živých i mrtvých osob v nejrůznějších prostředích – od zimních sněhových podmínek, přes nejrozmanitější neprostupné přírodní terény, základní vyhledávání v sutinách pobořených domů, továren a objektů, až po vyhledávání utonulých osob pod vodní hladinou.

SZBK je občanským sdružením registrovaným u ministerstva vnitra. Pro činnost integrovaného záchranného systému je u ministerstva vnitra vytvořena a plně materiálně vybavena Pohotovostní zásahová jednotka kynologů v počtu osmnácti psovodů. Její sestava je pravidelně aktualizována a vychází z tvrdých odborných, fyzických i psychologických prověrek, které se týkají psovodů i psů. ⁽²³⁾

Žádný ze členů této brigády není za svou činnost placen.

1.4 Zkušební řád Svazu záchranných brigád kynologů

Národní zkušební řád záchranářů České republiky obnáší sestavu zkoušek, zahrnující všechny směry záchranářské činnosti za pomoci psů. Kromě základních prací v sutinách pobořených domů se jedná o vyhledávací práce v nepřístupných terénech, dále v lavinových polích, práce na vodních plochách a stopařské vyhledávací práce. Zkoušky jsou označeny zkratkou druhu a číslem uvádějícím stupeň této zkoušky.

1.4.1 Zkouška záchranářské způsobilosti (ZZZ)

Jedná se o prvotní přezkoušení psa, při němž se celkově posuzují jeho schopnosti v závislosti na možném budoucím využití v některém ze směrů záchranářského výcviku. Tato zkouška je určena pro čekatelé členství ve Svazu záchranných brigád, proto je nazývána vstupní zkouškou a nastupující psovodi nemusí být členy SZBK.

Obsahuje čtyři rovnocenné disciplíny hodnocené shodně 50. body (příp. dělené na pět cviků po 10. bodech uvnitř disciplíny) a je jedinou zkouškou, při níž rozhodčí vydává kompletní povely. Dále zkouška obsahuje 300 kroků dlouhou cizí stopu zavedenou vzápětí po položení, s jedním předmětem položeným v prvním úseku asi po sto krocích, s jedním pravouhlým lomem, s osobou kladeče ležící na konci stopy a zahalenou ve vlastní přikrývce. Začátek stopy je označen a opatřen předmětem kladeče v sáčku k tzv. „nasumování“. Psovod může být přítomen kladení stopy. Pes musí být však vždy umístěn tak, aby neviděl kladeče odcházet ani uléhat.

1.4.2 Zkouška záchranných prací (ZZP)1,2,3

Nezákladnější směr výcviku záchranných psů je přezkušován ve třech obtížnostních stupních od prvního, k nejvyššímu třetímu. V metodických stupních řeší pes v prvním stupni klasické spodní úkryty zavalených živých osob, ve druhém stupni prokazuje schopnost pracovat v podstatně ztížených podmínkách (potmě, v dýmu, v částečně zatopených lokalitách apod.). Ve vrcholném třetím stupni řeší nejen nejobtížnější úkryty osob ve výškách do tří metrů, ale vyhledává i neživé osoby (vzorky mrtvého pachu). Podle požadavků ZZP3 je konáno i mistrovství ČR.

Psovod se pohybuje terénem po ose postupu podle plánu, který si sám stanovil. Podle vlastní úvahy vysílá psa k prohledávání terénu, třeba i opakovaně do míst, která považuje za zvláště důležitá. Pes může být zcela odstojen nebo pracuje v obojku či v záchranné dečce, popř. v ochranných návlecích na nohách (možné i pro část terénu). Může být vybaven i rolničkou nebo světelným označením pro pohyb v temných prostorech. Nalezené úkryty signalizuje psovod zvednutou rukou a přejímá je záchranná četa postupující za psovodem. Za účasti psovoda se vyprošťuje až poslední nalezený subjekt. Při nenalezení stanoveného počtu osob po prvním průchodu terénem je možno do vypršení limitu pokračovat v prohledávání. Minimální vzdálenost mezi ukrytými osobami je 30 kroků.

1.4.3 Zkouška lavinových prací (ZLP)1,2,3

Obdoba záchranných prací sutinového vyhledávání v zimní modifikaci, prováděná opět ve třech obtížnostních stupních. Psovod zde pochopitelně pracuje na lyžích,

takže souhra ve dvojici se psem je zde výrazně obtížnější. Jednotlivé stupně zkoušek jsou opět rozlišeny nejen co do předkládaných úkolů (vyhledávání malých předmětů, velkých předmětů, živých či mrtvých osob), ale především musí být výrazně rozlišeny náročností použitého terénu. Ve třetím stupni je předepsán svažité terén s porostem, takže pohyb na lyžích je zde velmi náročný. Hranice prostoru jsou vždy vytyčeny žlutými praporky nebo značkami. Úkryty ve všech stupních nesmějí v žádném případě vyčnívat z terénu a být k rozeznání zrakem. Psovod pracuje vždy na lyžích vyjma prvního stupně, kde je prováděn pouze cvik kontroly pohybu na lyžích po trase asi 100 metrů z výchozího stanoviště do místa prostoru pro vyhledávání. Tam psovod lyže buď odkládá nebo si je může ponechat. Po příchozí trase se pohybuje pes ve stopě za psovodem.

1.4.4 Zkouška vodních prací (ZVP)1,2,3

Dosud nejmladší výcvikový směr záchranných prací se co do způsobu prováděné činnosti od předcházejících výrazně odlišuje. Při vyhledávání utonulých osob leží pes vedle psovoda na přídi člunu a čicháním po vodní hladině lokalizuje přítomnost utonulé osoby pod hladinou zaštekáním v místě identifikace nejsilnějšího pachu. Součástí vodní zkoušky je mimo jiné i přitažení surfaře v nesnázích, přitažení člunu, vytažení tonoucího z vody a aportování ztraceného pádla do člunu.

Foto 1 - Aportování pádla.

Foto 2 - Vytažení tonoucího z vody.

Pes ve speciálních disciplínách u všech stupňů může pracovat v postroji s výjimkou cviku identifikace vzorku lidského pachu, kdy může mít záchrannou dečku nebo

může být naopak zcela odstrojen podle potřeby psovoda z hlediska používané metodiky. Psovod je při plnění všech cviků, které vyžadují pobyt ve člunu, vybaven záchrannou vestou, stejně jako všichni členové posádek člunů.

Trasy člunů i další potřebné body na vodní hladině jsou vždy vyznačeny zřetelnými bójkami. Člun ve znění zkušebního řádu se rozumí vždy zásadně s motorem, další povinně přítomný člun již motor mít nemusí.

1.4.5 Noční zkouška záchranných (ZZP)-N

Zkouška prověřuje cvičenost psa při práci ve výrazně ztíženém prostředí naprosté tmy. Psovod pracuje se psem sám a nálezy oznamuje do základny vysílačkou. Zkouška druhého stupně se provádí bez poslušnosti.

1.4.6 Noční zkouška lavinových prací (ZLP)-N

Náročné požadavky lavinového vyhledávání jsou umocněny nevlídným prostředím mrazivých zimních nocí. Bez použití silných reflektorů pracuje opět psovod na lyžích ve sněhové pláni naprosto osamoceně. Terén musí co nejvíce připomínat lavinové pole (vývraty, balvany, rokle apod.) s dostatečně hlubokou sněhovou pokrývkou. ⁽²⁰⁾

1.4.7 Zkouška terénního vyhledávání

Terén s velmi obtížně prostupným porostem (strže, rokle, maliní) o rozměrech 150 x 100 kroků musí mít zřetelně vyznačeny hranice (cesta, značky, páska apod.). Rozhodčí postupuje těsně za psovodem, který si podle povahy terénu sám určuje směr postupu.

V terénu jsou ukryty tři bezvládné osoby (jedna z nich je žena). Jsou umístěny tak, aby nebyly zjistitelné zrakem. Dvě osoby leží v terénu, jedna je umístěna 2 - 3 metry nad terénem. Prohledávání terénů se provádí dvakrát, vždy s různými osobami a jsou doporučeny dva různé terény (nejsou však podmínkou). Pokud není akce dvoudenní, musí být minimální pauza 30 minut.

1.4.8 Zkouška záchranného stopování

Dva tisíce kroků dlouhá cizí stopa se dvěma malými předměty (do velikosti peňženky) a jedním velkým předmětem (batoh, kufr). Osoba kladeče je na konci stopy. Stopa je 4x lomená v pravém úhlu, s vyhledáním začátku stopy, který protíná vytyčený čtverec 10 x 10 kroků. Používá se předmět k nasumování uložený v sáčku mimo čtverec. Stopa je vzápětí po položení překřížená druhou osobou ve třech úsecích (nikoli však ve čtverci na začátku a ne dříve než po prvním předmětu). Stáří stopy jsou tři hodiny a pokrývající dva různorodé terény (zhruba jednou třetinou tvaru), např. osení - les, oranice – louka, a podobně. Časový limit je 30 minut.

Stopa se provádí dvakrát (ve dvou dnech), pokud to není technicky možné, musí být minimální pauza mezi dvěma stopami tři hodiny.

Obě stopy musí být kladeny dvěma různými osobami (jeden muž a jedna žena) v libovolném pořadí, avšak kladeč předešlé stopy nesmí křížit druhou stopu. Osoba na stopě leží zásadně tělem po směru stopy, na břicho a s obličejem ukrytým mezi pažemi. Při jedné ze stop leží volně a v druhém případě je zahalena včetně hlavy ve vlastní pokrývce (pořadí určí rozhodčí).

Předměty i osobu je možno označit jakýmkoli povoleným způsobem, avšak agresivní chování u nalezené osoby znamená diskvalifikaci.⁽²⁶⁾

Toto pravidlo platí u všech prováděných zkoušek, neboť agresivní chování vůči člověku je u záchranářského psa nežádoucím jevem.

1.4.9 Noční zkoušky (ZVP-N, ZZP-N, ZLP-N)

Noční speciální zkoušky se provádějí pouze 1x a jsou v úrovni druhého stupně daného druhu zkoušky. Terén musí být zřetelně ohraničen (silnice, alej, světelné signály) a rovněž psovod i pes musí mít světelná označení. Pes má trvale svítící zdroj na obojku nebo dečce, psovod má blikající zdroj umístěný na libovolném místě těla (přílbě, paži, hrudi, zádech). Rozhodčí je na vybraném stanovišti (pokud možno mimo vytyčený terén) a psovod vchází do terénu sám, pouze s vysílačkou, kterou komunikuje s rozhodčím nebo vedoucím akce. Je vybaven příruční svítilnou (nejlépe čelovkou),

kteřou smí používat pouze pro vlastní bezpečný pohyb terémem, v žádném případě ji nesmí použít k neregulárnímu ovlivnění psa.

1.4.10 Vytrvalostní zkoušky

Vytrvalostní zkouška je každoroční povinnou prověrkou kondice psa i psovoda a podmínkou pro upotřebitelnost v praktickém použití. Vztahuje se i na aktivní členy svazu bez psa (např. rozhodčí). Počet účastníků vytrvalostních zkoušek při akcích není omezen, závisí výhradně na technických možnostech pořadatele.

VZ1 - 20 km vyznačené trasy překonává psovod na kole se dvěma přestávkami v limitu 120 minut.

VZ2 - 20 km vyznačené trasy překonává psovod 10 km na kole + 10 km klusem se dvěma nepovinnými přestávkami v limitu 120 minut.

VZ3 - Stanovuje se pořadí a udělují se tituly Železného psovoda. 20 km vyznačené trasy se překonává 10 km na kole + 10 km klusem + 1 km plavání v časovém limitu 150 minut.

Pes při všech disciplínách doprovází psovoda podle jeho úvahy na vodítku nebo na volno, ale nevzdaluje se od něho více než 2 - 3 metry. Psovodi při dosažení věkové hranice 50 let mají limit v kterémkoli stupni o 30 minut prodloužen, při dosažení 60 let není jejich účast již povinná. Trasu 20 km při zkoušce 1. stupně je možno výjimečně absolvovat celou i bez kola (klusem), limit však zůstává nezměněn. U vyšších stupňů již ale musí být prokázána ovladatelnost psa při doprovodu bicyklu. ⁽²⁶⁾

(Pozn. v průběhu dokončování práce byl schválen nový zkušební řád, který doznal drobných změn.)

1.5 Zkušební řád Mezinárodního svazu záchranných psů IRO

Mezinárodní zkušební řád záchranářů-kynologů sdružených v organizaci IRO obnáší rovněž sestavu zkoušek, zahrnující všechny směry záchranářské činnosti za pomoci psů. Kromě základních prací v sutinách pobořených domů se i zde jedná o vyhledávací práce v nepřístupných terénech, v lavinových polích, na vodních plochách a ve stopování. Kromě speciálních cviků zkoušky obsahují ještě disciplíny poslušnosti a do-

vednosti. Zkoušky jsou značeny zkratkou druhu a písmeny A, B nebo C uvádějícím stupeň této zkoušky. (Konkrétní cviky a bodové ohodnocení viz příloha 1)

1.5.1 RH-E - zkouška schopností psa pro záchranné práce

Prvotní prověrka mezinárodního zkušebního řádu IPO-R prověřující schopnosti psa jako budoucího záchranáře ve třech variantních směrech: stopařském, sutinovém a plošném. V České republice je RHE kteréhokoliv zaměření povinná jako vstupní zkouška do uvedeného zkušebního řádu a je otevřena pro nejširší veřejnost.

1.5.2 RH-T - zkouška prací v sutinách, stupeň A-B

Zkouška základních sutinových prací odlišující práci psa ve dvou velmi výrazně rozdílných úrovních. Stupeň A je všeobecně považován za začátečnický, stupeň B pak za mistrovský. Stupně se liší především počtem hledaných osob a dále rozlohou prohledávaného terénu.

1.5.3 RH-FL - zkouška prací na ploše, stupeň A-B

Zkouška rovněž dvoustupňové úrovně prověřuje psa v prohledávání těžce přístupných přírodních terénů. Liší se opět nejen počty hledaných osob, ale zejména rozlohou prohledávaných terénů.

1.5.4 RH-F - zkouška stopařských prací stupeň A-B

Zkouška záchranného stopování, tedy vyhledávání osob po trase, kterou osoby prošly předepsaným způsobem terénem. Opět se odehrává ve dvou obtížnostních stupních. Podle stupně jsou stopy rozlišeny stářím, délkou, počtem obtížnostních prvků (lomy, předměty) a pracovním limitem.

1.5.5 RH-L - zkouška lavinových prací stupeň A-B-C

Zkouška třístupňové úrovně prověřuje schopnost a vycvičenost psa ve vyhledávání zavalených osob při prohledávání lavinových terénů. Obsahuje i požadavky na zkušenosti psů se zimními dopravními prostředky. Ve vyšších stupních je prověřována i obratnost psovoda při pohybu na lyžích.

1.5.6 RH-W - zkouška vodních prací stupeň A-B-C

Zkouška opět ve třech stupních prověřuje schopnosti a vycvičenost psa při cvičích ve vodě a při plnění nejrůznějších požadavků souvisejících s vodní záchrannou činností. Pes musí prokázat zkušenosti s různými plavidly, přirozenou chuť pro pobyt ve vodě a dobrou techniku při vytrvalostním plavání. ⁽²⁰⁾

1.6 Organizace výcviku záchranných psů u HZS

Podmínky pro výcvik psovodů HZS jsou stanoveny v nařízení SIAŘ částka 1/2006.

1.6.1 Výcvik služebního psa, časová dotace na výcvik, ošetřování a výživa služebního psa

1. Výcvik služebního psa psovod zajišťuje individuálním a společným výcvikem.
2. Činnost psovoda, při které plní úkoly služební kynologie v zájmu HZS ČR, je považována výkon služby (práce).
3. Časová dotace na výcvik služebního psa se stanovuje v kalendářním týdnu psovodovi nejméně v rozsahu 7 hodin; pokud to podmínky výkonu služby (práce) /dále jen „výkon služby“/ dovolí, je možno provádět výcvik služebního psa i při praktickém výkonu služby.
4. Do doby výkonu služby se započítává čas strávený při výcviku služebního psa, čas potřebný k přípravě krmiva a nezbytné péči o služebního psa ve výši 7 hodin týdně.
5. Výcvik služebního psa mimo dobu pravidelného výkonu služby příslušníka HZS kraje může být upraven ve funkční náplni tohoto příslušníka, která stanoví objem hodin pro výcvik v osobním volnu psovoda. Takto prováděný výcvik se po souhlasu služebního funkcionáře započítává do doby výkonu služby. ⁽¹⁵⁾

1.6.2 Kvalifikační požadavky na psa čl. 3. pokynu

1. Pes musí splňovat základní a kvalifikační požadavky, kterými jsou:
  - a) minimální věk 12 měsíců;
  - b) konstituce a správný typ vyšší nervové činnosti odpovídající požadavkům pro nasazení při zásahu;

- c) odborná příprava a požadovaný stupeň vycvičenosti;
  - d) fyzická způsobilost s požadovanou vytrvalostí;
  - e) veterinární požadavky dle pokynu.
2. Splnění základních kvalifikačních požadavků je posuzováno zkušební komisí.
3. Veterinární požadavky na psa:
- a) tetované číslo zápisu (podle plemene);
  - b) absolvované očkování proti vzteklině, psince, parvoviroze, hepatitidě, laryngitidě, leptospirám a borelioze minimálně tři týdny před atestační zkouškou a pravidelně každý rok;
  - c) zdravotní posudek veterinárního lékaře s ohledem na vyšší stupeň zátěže;
  - d) dvakrát ročně odčervení.
4. Veterinární požadavky ověřuje veterinární lékař. Jejich splnění osvědčuje vydáním potvrzení o veterinární prohlídce psa s vyjádřením dobrého zdravotního stavu psa se schopností absolvování vyšší zátěže.⁽¹⁶⁾

1.6.3 Kynologický atest

1. MV- generální ředitelství HZS ČR vydává kynologický atest se dvěma specializacemi:
- a) specializace S (sutiny) – umožňuje držiteli kynologického atestu nasazení při sutinovém vyhledávání ve zřízených budovách k provádění záchranných prací v rámci IZS;
  - b) specializace P (plošné) – umožňuje držiteli kynologického atestu nasazení k plošnému vyhledávání při pátrání po pohřešovaných osobách v rámci IZS.
2. Podmínkou udělení kynologického atestu pro jednotlivé specializace je:
- a) potvrzení vysílající organizace, která je zastoupena v odborné kynologické komisi o splnění požadovaného stupně odborné připravenosti psovoda a psa;
  - b) splnění kvalifikačních požadavků podle článku 2 a 3;
  - c) splnění atestačních zkoušek pro danou specializaci.
3. Kynologický atest je vydáván s platností na 2 roky.

4. Psovod se stejným psem může neúspěšné atestační zkoušky v jedné specializaci opakovat maximálně dvakrát za sebou.⁽¹⁶⁾

Složení atestu jako vrcholné zkoušky výcvik záchranářského psa zdaleka nekončí. Atest musí být v pravidelných intervalech opakován, a tím se vynucuje nepřetržitá připravenost psa. Pes, který není v neustálém tréninku se stává nepřesným, ztrácí jistotu v terénech a jeho výkonnost se vlivem procesu vyhasínání snižuje. Naopak neustálým a opakovaným výcvikem získává nové zkušenosti, seznamuje se s novým prostředím a získává tak větší jistotu při své práci. Psovod musí svého psa udržovat stále v maximální pracovní formě, neboť ani on sám neví dne ani hodiny, kdy bude povolán k ostrému nasazení. O tom ví své každý zkušený záchranář.

2. Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíle práce

Ve své bakalářské práci si kladu za cíl zmapovat problematiku přípravy psa pro použití při mimořádných situacích. Těmito situacemi rozumíme záchranu lidských životů zejména při různých hromadných katastrofách, ale také třeba nalézání již mrtvých osob, kterým je tak zajištěn důstojný pohřeb. Mimořádnou situací se v dnešní době stále častěji stává také uložení nástražného výbušného systému a ohrožení tak velkého množství lidí na jejich životech a zdraví.

Popíšu přípravu, výcvikové metody a některé formy výcviku psa, které předcházejí před jeho vlastním využitím. Vzhledem k tomu, že toto téma je velmi rozsáhlé a nedá se na omezeném počtu stran dokonale obsáhnout, nekladu si za cíl podrobný popis všech částí, ale jen těch, které považuji za důležité. Vytvořím tak ucelený přehled výcviku psa v této oblasti. Čtenář by tak měl získat celkovou představu o základní výchově psa a následném výcviku, směřujícím ke specifické činnosti, záchranářské práci. Dále bych chtěl zmínit některé své zkušenosti získané při výcviku služebních psů a podělit se tak o zkušenosti s odbornou veřejností.

Práce může sloužit k seznámení s problematikou výcviku záchranářského psa zejména pro studenty a neobornou veřejnost na jedné straně, a k poskytnutí některých zkušeností a postřehů lidem zabývajících se touto činností na straně druhé. Popis náročné přípravy může u některých čtenářů změnit pohled na záchranářskou práci a prolomit tak případné pochybnosti ve schopnost psů zachraňovat lidské životy.

2.2 Hypotézy

Na základě stanoveného cíle jsem si pro svou práci zvolil tyto dvě hypotézy:

Hypotéza 1 (H1) – *Použití psů několikanásobně zvyšuje účinnost při vyhledávání osob a látek specifických pachů.*

Hypotéza 2 (H2) – *Neustálým a opakovaným výcvikem se zlepšuje připravenost psa pro použití, a tím se také zvyšuje i výsledný efekt.*

3. Metodika

Využil jsem dostupnou literaturu z oblasti chovu, ustájení a výcviku psů, zejména ve specifické oblasti jakou je záchranná práce. Dále základní legislativní dokumenty jakými jsou SIAŘ HZS č. 1/2000 a SIAŘ HZS č. 47/2003, které upravují nezbytné náležitosti při přípravě záchranného psa, a také odborné články o výcviku psů publikované na internetových stránkách. Použil jsem také některé vlastní zkušenosti získané jednak při výcviku služebních psů a také účasti na různých odborných seminářích. Využil jsem i zkušenosti kolegů zabývajících se přímo výcvikem psů pro vyhledání nástražných výbušných systémů u Policie ČR, předané telefonickou nebo osobní konzultací. Na základě těchto materiálů jsem sestavil chronologický postup přípravy psa pro použití v mimořádných situacích, od výchovy štěněte až po vlastní použití. Byl tak vytvořen ucelený přehled o tom, co všechno musí pes a jeho psovod absolvovat před ostrým využitím v praxi. Pro názorné doplnění některých částí výcviku jsem využil fotografie pořízené v tréninku na cvičných zbořeništích a lavinových závalech.

V závěru uvádím některá konkrétní praktická použití českých záchranářů v cizině. Údaje vycházejí z oficiálních zpráv Svazu záchranných brigád kynologů.

4. Výsledky

4.1 Výběr štěněte

Nedá se říci, že by bylo nutné k výcviku psa záchranáře nějaké konkrétní plemeno. V extrému to mohou být klidně i kříženci, malá plemena, ale i psi větší než jsou labradoři. Důležitá je individualita a energie psa. Nesmí být bázlivé, musí být kamarádké, musí to být pes s kladným vztahem k lidem. Samozřejmě musí mít tak zvaný „dobrý nos“, který je předpokladem kvalitní pachové práce.

Vhodnější jsou k těmto účelům fenky - zejména v době hárání pracují na plné obrátky a jsou ochotné pracovat, kdežto pejsek může být rozptýlenější a ne tolik ochotný poslouchat, pokud se v jeho blízkosti vyskytne třeba při akci háravá fenka. ⁽²⁷⁾

S tímto názorem nesouhlasím, jelikož mé zkušenosti s využíváním fen pro práci jsou odlišné. Fenky jsou v době hárání, které probíhá dvakrát ročně, velmi neklidné a mnohdy se těžko soustředí na pracovní výkon. Právě psi se tak stávají ti vhodnější pro výcvik, neboť zvládnutí reakce na háravou fenu je otázkou výcviku a disciplíny.

Z vrozených vlastností psa pro naše potřeby využíváme zejména jeho obranou reakci, čich, sluch a zrak a ze schopností fyzickou zdatnost. Podle potřeby speciálního použití pak klademe důraz na určité vlastnosti a schopnosti, které maximálně rozvíjíme.

4.2 Reflexy nervové soustavy psa

Pes jako živý organismus velmi čile reaguje na různé podněty vnějšího prostředí prostřednictvím svých smyslů a složitého systému nervové soustavy. Proto podstatou výcviku je dovedné působení na jeho nervovou soustavu cestou smyslových orgánů, s cílem vytvořit určité stálé návyky psa na specifické povely nebo podmínky práce. ⁽⁷⁾

Působí-li na jeho organismus nějaký podnět, hovoříme o podráždění. Toto podráždění vyvolává určitou reakci, kterou nazýváme reflexem. Reflex je tedy jakousi odpovědí organismu na vnější nebo vnitřní podráždění.

Reflexy dělíme na dva základní druhy:

Podmíněné reflexy – činnost psa, kterou získal z životních zkušeností nebo z toho, čemu jej naučil člověk.

Nepodmíněné reflexy – jsou ty reakce, které jsou psovi vrozeny. Mezi složité patří instinkty a pudy.⁽⁷⁾

Vlastní výcvik psa je potom působení na jeho nervovou soustavu a vytváření konkrétních podmíněných reflexů na konkrétní podráždění.

4.3 Základní metody výcviku

Metodou výcviku rozumíme systematické působení na psy za používání určitých podnětů. Používáme čtyři základní metody:

- chuťově dráždivá;
- mechanická;
- kontrastní;
- napodobovací.

Chuťově dráždivá metoda spočívá v tom, že psa přinutíme k provedení určitého úkonu pamlskem. Působíme tedy povel a pamlskem. Pes musí být v dostatečném stavu dráždivosti, tj. musí být při chuti (hladový). Výhodou této metody je rychlé vypracování podmíněného reflexu a upevňování vzájemného vztahu tedy kontaktu mezi psem a psovodem. Nevýhodou je, že tato metoda nezaručuje naprostou poslušnost psa, hlavně při výskytu rušivých podnětů a v době sytosti psa.

Metoda mechanická používá jako nepodmíněné podněty určité fyzické zákroky tzv. mechanické podněty. Obrazně řečeno používáme určitého násilí k donucení psa, aby provedl požadovaný úkon. Výhodou této metody je, že vypracované podmíněné reflexy jsou stálejší a zabezpečují naprostou poslušnost. Nevýhodou je, že při častém používání této metody dochází u většiny psů k narušení vzájemného kontaktu mezi psem a psovodem. U agresivnějších psů, je zde snaha napadání psovoda, u bázlivých se projevuje pasivní obranná reakce, strach. Dalším úskalím mechanické metody je, že při využití psa v extrémních podmínkách by mohl činnost odmítnout, protože mu chybí radost z práce.

Kontrastní metoda je nejdůležitější metodou používanou při výcviku psů. Je to v podstatě spojení metody chuťově dráždivé s metodou mechanickou a využití výhod

obou metod. Metoda urychluje výcvik a zajišťuje poslušnost psa při různých podmínkách výcviku.

Napodobovací metoda se používá hlavně při výchově štěnat a u některých cviků při hromadném výcviku, jako je např. rozvíjení zloby, štěkání na povel apod.⁽⁷⁾

4.4 Péče o psa

Správná péče o vybrané štěně má rozhodující vliv na jeho praktickou upotřebitelnost. Hrubé závady např. v krmení nebo jeho ustájení, či pracovním vytížení, mohou způsobit poruchy zdravotního stavu, snížit jeho pracovní výkon a v extrémním případě i úhyn psa. Dobu výcviku je třeba přizpůsobit stavu počasí, zdravotnímu stavu a stupni výkonnosti psa. Lépe je cvičit častěji a kratší dobu např. dvacet minut ráno a večer. Pokud je příliš velké vedro raději necvičit vůbec. To platí zejména u štěněte ve věku do šesti měsíců. V pozdějším věku je nutné při výcviku využívat i extrémní podmínky aby si pes zvykl v těchto podmínkách pracovat.

Při výchově a výcviku psa, zejména metodou která je založena na vzájemné důvěře psa a jeho vůdce, je třeba dodržovat určitá pravidla sestavená do následujících bodů:

Psa netrestat bitím. Existují i jiné tresty, které se osvědčují a nenarušují tak důležitý vzájemný kontakt psa se psovodem. Někdy postačí psovi slovně vyčinit a pak s ním za trest třeba nejít na jeho oblíbenou procházku. Přirozeným potrestáním psa je zatahání za kůži v oblasti zadní části krku. Pes tomu dobře rozumí, protože takhle trestá fena.

Správně psa chválit. Snažit se najít mnoho různých způsobů odměny a odstupňovat je podle toho, jak jsou pro psa příjemné. Využívat tak celou jejich škálu. Chválit psa, jen když provede cvik dobře nebo je-li patrné zlepšení, ne neustále. Při chválení, chceme-li psa motivovat k vyššímu výkonu, často vyslovujeme jeho jméno.

Ničím psa nezradit. Chápání psa je poněkud odlišné od člověka a ztracená důvěra se jen těžko navrácí zpět. Někdy hrají velkou roli i zdánlivé maličkosti.

Být trpělivý, důsledný a vytrvalý. Při vzteku nebo podobné indispozici raději se psem necvičit nebo alespoň nekompenzovat si negativní emoce na psovi. Vždy trvat na tom, aby pes splnil příkaz a nenechat ho zahájit nějakou jinou činností. Také se nenechat odradit několika neúspěchy.

Postupovat individuálně. Každý pes je jiný!! Některý je příliš živý a zbrklý nebo roztěkaný, jiný zase pomalý, protože je líný nebo hůře chápající. Mezi těžko zvladatelné psy patří psi nedůvěřiví nebo dokonce zákešní. Dominantní pes zase často bývá buď tvrdohlavý nebo agresivní. Pro výcvik je nejlepší pes živý, vyrovnaný, učenlivý a odpovědný. Podle schopností a vlastností psa je třeba přizpůsobit jeho výchovu a výcvik.

Povely při komunikaci, které dáváme, musí být jasné, krátké a nesmí se měnit. Nesmí jich také být mnoho, protože pes je schopen si zapamatovat kolem čtyřiceti slov. S tím je třeba počítat. Velkou roli při vzájemné komunikaci hrají i výška a zabarvení hlasu, gesta a posunky. Při komunikaci tak používáme řeč těla.

Chyby psa řadíme do stupnice podle důležitosti. Při výchově a výcviku se snažíme rozlišit závažnost porušení a k tomu pak adekvátně použijeme způsob a intenzitu korekce. Selektujeme tak druh nápravy. Například nejdříve a se vši důsledností je třeba odnaučit psa chování, které je nebezpečné (lovení aut, napadání jiných psů apod.). Chyby je nutné opravovat ihned a k tomu je dobré využívat správné pomůcky. Například jinak upevněný stahovací obojek a podobně.⁽²⁵⁾

4.5 Prvotní výchova

Aktivní věk pracovního psa je přibližně devět až deset let. Toto období se dá z hlediska výcviku rozdělit na několik částí. V prvních šesti měsících života hovoříme o výchově štěněte. Následuje základní, střední a vyšší forma výcviku, která vrcholí ve věku tří až čtyř let složením vrcholných zkoušek a atestů. Dá se říci, že v této době je pes vycvičený. Praktický výcvik však nikdy nekončí, neboť se stále imitují nové a nové situace, se kterými se pes dosud nesešel.

Psi musí být zvyklí na další zvířata i na frekventovaná místa - nádraží, ulice s velkým provozem. Základní metodou výchovy a výcviku štěněte je hra spojená s odměnou a vítězstvím nad rušivým podnětem. Podle mého názoru se nejedná o výcvik v pravém slova smyslu, ale o výchovu k základním návykům, které chceme v budoucnosti rozvíjet a upřesňovat.

Foto 3 – Socializace, přivykání na psy.

Foto 4 - Přivykání na terén a překážky.

Základním a bezpodmínečně nutným předpokladem výchovy štěněte záchranáře je bezvadná socializace. Jedná se o přivykání štěněte na různá prostředí, (sklepy, půdy, tmavá místa, rušné prostředí, auta) nebo různé povrchy (dlažba, lino, plovoucí podlahy). Důležité je seznámení s ruchem města, s lidmi, s dopravními prostředky atd. Pes totiž bude muset umět například nastoupit bez paniky do helikoptéry, v klidu v ní ležet, ale také hledat pod helikoptérou v nepřístupných místech. Štěně si tak musí zvykat na podněty, které nezná. Je důležité, aby v souvislosti s tímto poznáváním nedošlo ke zrazení štěněte, a to způsobením bolesti, protože by to v něm mohlo zanechat negativní zkušenost. Taková příhoda může mnohdy způsobit projevy bázlivosti v určitých situacích, a to po celou dobu života psa. Velmi těžko se pak taková chyba odstraňuje. Pro socializaci psa je velice důležité období do čtvrtého měsíce života štěněte. Do této doby se štěně nejnáze seznamuje s cizím prostředím, jelikož na podněty kolem sebe reaguje spontánně a tzv. nepřemýšlí o nich. Situace, které pozná do této doby života jsou pro něho vlastní. V pozdějším období může být seznamování již váhavé a pokud je štěně slabší ve své povaze, může být i v některých situacích velmi obtížné.

Důležitými cviky, které je třeba rozvíjet v době do jednoho roku života štěněte, je zájem o aport, štěkání na povel a zájem o pachové práce. Ostatní cviky, jako jsou cviky poslušnosti, při kterých jde zejména o určité mechanické působení a do určité míry o drezúru, klidně počkají na dobu pozdější.

4.5.1 Nácvik štěkání

K základům výchovy psa záchranáře patří štěkání na povel, které je velice důležité při pozdějším označování osob. Štěkání je přirozený projev psa a my toho využíváme. Zásadou výcviku je, že jakmile pes začne samovolně štěkat, okamžitě dávat povel štěkej a psa odměnit.

Např. před krmením dáváme povel štěkej a teprve po zaštěkání podáme misku s krmením. Nebo na vycházce při reakci psa na nějaký cizí podnět, kdy pes zaštěká okamžitě chválíme a dáme pamlssek. ⁽⁷⁾

Nejlépe se mi osvědčila metoda s kouskem masa, který držíme mezi prsty a dráždíme štěně s povellem štěkej. Dokud štěně nezaštěká nedostane pamlssek. Cvičíme krátce, ale častokrát při každé příležitosti. Štěně zpravidla velice rychle pochopí, že hlasitým projevem získá oblíbenou potravu a nácvik tohoto velice důležitého cviku je zpravidla rychlý. Podmíněným podnětem, je povel štěkej a posunek je pohybování rukou ohnutou v lokti směrem dopředu a zpět. Ruka je s nataženým prstem.

4.5.2 Nácvik aportu

Nácvik aportu je celkem dlouhý proces, zejména u psů, kteří nemají od přírody sklony k nošení a přinášení různých předmětů. Hrou na vycházkách si u štěněte vypěstováváme zájem o uchopení a přinášení různých věcí. Zpravidla klacíky, nebo oblíbené hračky jako míčky, pískací hračky, tzv. pískalinky. V další fázi si pořídíme hadrového peška, kterým máváme do stran, abychom psa vydráždili a zároveň dáváme povel aport. Umožníme štěněti, aby peška uchopilo. Jakmile tak učiní, peška pustíme a štěně chválíme. Štěně je spokojeno, cítí se vítězem a peška nosí. Pokud o něho ztrácí zájem, znovu jej uchopíme a psa vydráždíme a odhodíme peška před sebe. Když štěně pro peška vyběhne a uchopí jej, chválíme ho a voláme k sobě, případně před ním couváme. Příběh-

ne-li štěně s peškem, opět se s ním o peška přetahujeme a chválíme. Po té peška jemným způsobem odebereme. Cvik opakujeme dokud je pro štěně hrou.⁽⁷⁾

Tento způsob nácviku je popsán v několika odborných publikacích několika autorů jako jednoduchý návod nebo spíše podstata výcviku. V praxi je toto samozřejmě složitější a je potřeba reagovat na chování psa při výcviku a přizpůsobovat se mu.

Foto 5 - Nácvik s oživeným aportem.

Foto 6 - Finální cvik přinášení aportu.

Např. změnou předmětu se kterým nácvik provádíme nebo přivázání aportu na kratší či delší šňůru a pracovat tak s tzv. oživeným aportem. Zásadou je udělat cvik zajímavým a přinutit tak psa, aby chtěl aport nosit a přinášet. Cílem cviku je, aby se pes naučil na psovodův pokyn zvedat a přinášet předměty nebo toto činil samostatně při komplikovanějších cvicích, jako je vyhledání předmětu v terénu.

4.5.3 Pachové práce

Výcvik pachových prací je nejdůležitější disciplínou psů, které chceme využívat pro záchranné práce. Podstatou výcviku je naučení psa využívat čichových schopností (jestliže nevidím, tak čichám), vytvoření dostatečného čichového potenciálu, (rozvoj a růst čichové sliznice), a v neposlední řadě také vytrvalost při práci s nosem.

4.6 Nauka o pachu

Všechny kapalné i pevné látky jsou schopny uvolňovat atomy nebo molekuly, které charakterizují jejich chemické složení. Tyto částice tvoří podstatu pachů osob a věcí.

Zkoumáním pachů se zabývá odorologie. Pach lze z odorologického hlediska definovat jako plynou látku, která je schopna vyvolat čichový vjem člověka, zvířete nebo reakci analytického přístroje. ⁽¹⁸⁾

Lidské tělo ztrácí každou minutu zhruba 40 000 buněk. Buňky obsahují proteiny a jsou pokryty bakteriemi. Bakterie proteiny přeměňují na různé druhy plynů, které pes analyzuje ve svém čichovém orgánu a podle jejich specifické charakteristiky je rozeznává jako pachy lidského původu. Buňky odpadávají ve formě mikroskopických lupů, které se liší velikostí. Lupy menší než 14 mikronů jsou lehčí než vzduch a začnou se volně vznášet. Na proudu částicek vznášejících se ve vzduchu je založena teorie detekce pachu ve vzduchu – větření. Větření je závislé na zdroji pachu, který je obvykle na jednom místě a konstantně vylučuje pach do vzduchu. Cvičený pes po zachycení pachu tento sleduje a postupně se tak dopracuje k pachovému zdroji. ⁽¹¹⁾

Čím je vyšší teplota, tím se částice pachu uvolňují rychleji. Pachové stopy jsou latentní a nelze je žádnými kriminalisticko-technickými metodami a prostředky zviditelnit. Pro práci služebního nebo záchranářského psa má hlavní význam lidský pach. Z pachů věcí jsou to pachy výbušniny, drog, zbraní, plynů a pár.

4.6.1 Lidský pach

Lidský pach tvoří pach individuální a přidružené pachy.

Individuální pach vzniká při fyziologických procesech v organismu člověka. Pach vychází z těla s potem, kožním mazem, při odlupování zrohovatělé kůže - epidermis.

Přidružené pachy dělíme na:

- pachy obydlí;
- pachy povolání či zaměstnání;
- pachy kosmetických přípravků;
- pachy dalších předmětů, které má člověk u sebe (léky, cigarety);
- pach šatů, obuvi.

Ve volném terénu je lidský pach doplněn ještě dalšími přidruženými pachy:

- o pach rozrušené půdy;
- o pach rozšlápnutých mikroorganismů;
- o pach rostlin;
- o pach prostředí, kde se pachová stopa nachází.

Důležitým prostředkem k seznamování psa s lidským pachem je nácvik sledování pachové stopy položené v terénu člověkem.⁽⁷⁾

4.6.2 Vlastnosti pachové stopy

Na kvalitu pachové stopy kdekoliv v terénu mají vliv vnější podmínky:

- teplota;
- vlhkost vzduchu;
- tlak vzduchu a jeho pohyb;
- struktura půdy a její porost.

Za **negativní podmínky** jsou považovány vysoké teploty, přímé slunce, mráz, silný vítr, hustý či vytrvalý déšť nebo sněžení. Za **kladné podmínky** považujeme mlhu, mrholení, teplotu okolo 10° C, bezvětří. Důležitým faktorem pro vypracování či zajištění pachové stopy je její stáří. Za **čerstvé stopy** jsou považovány stopy do jedné hodiny stáří, za **normální stopy** od jedné do tří hodin stáří, za **vychladlé stopy** považujeme stopy starší více jak tři hodiny. Toto platí u pachových stop v terénu.⁽¹⁸⁾

Skutečnost, že pes pachy vnímá, že je dovede rozlišovat a to, že dokáže sledovat pachovou stopu, je výsledkem biologické zákonitosti, získané a utvářené nutností opatřovat si potravu. K tomu má přibližně 220 miliónů čichových buněk, na rozdíl od člověka, který jich má podstatně méně (kolem 5-ti miliónů).⁽¹¹⁾

Čichová sliznice psa (německého ovčáka) pokrývá plochu až 170 cm², při tloušťce 0,1 mm. U člověka je rozloha čichové sliznice jen 5 cm² při tloušťce 0,006 mm.

Pes je tedy schopen zachytit pach ve stokrát menší koncentraci než člověk.⁽¹⁸⁾

4.7 Výcvik psa na pachových stopách

Výcvik psa na pachových stopách je vůbec nejsložitější proces výcviku psa. Je to dáno tím, že svět pachů psa je mnohonásobně bohatší než u člověka a člověk v roli učitele má tak velký handicap. Zatímco pes čichne a ví, člověk si musí stále dávat pozor při práci s pachem a na to, jak s ním nakládá. Pro člověka je pach neviditelnou veličinou, a proto snadno chybuje v pochválení nebo pokárání psa v nepravý okamžik. Pes pomocí svého čichu „vidí“ stopu jako červenou linku a pokud člověk při výcviku neví, kde stopa přesně je, a chválí psa, pes okamžitě zjistí, že má navrch, a učí se při práci klamat.

Vlastnímu nácviku stopování zpravidla předchází seznámení psa s pachem. Zpočátku je to vyhledávání psovoda většinou na volno. Může se provádět několika způsoby. Nejjednodušší je schovat se štěněti v době jeho nepozornosti na vycházce a nechat se jím vyhledávat. Jiný způsob se provádí tak, že psovod předá štěně pomocníkovi a sám odejde na vzdálenost asi 50 metrů. Je důležité, aby se psovi, který jej vidí odcházet, asi tak po 10-ti metrech ztratil z dohledu. Na konci stopy se psovod ukryje. Pomocník štěně pustí za psovodem. Jakmile pes psovoda najde, psovod štěně chválí, projevuje radost a odmění je pamlskem. ⁽⁷⁾

Zdárný průběh této první práce na stopě je nesmírně důležitý pro pozdější vývoj pachových prací. Štěně musí poznat, že čich je nejspolehlivějším smyslem, který ho vede spolehlivě k cíli, když jeho ostatní smysly selhaly. A že vede k cíli, když sleduje pach po zemi, nikoli pracuje-li s tzv. vysokým nosem. ⁽²⁾

Poměrně častý způsob výcviku psa na vlastní stopě je využití potravy. V době krmení přivážeme psa ke kolíku nebo stromu v prostoru, kde chceme cvičit stopu, a postavíme před štěně misku s krmením. Jakmile štěně začne krmivo konzumovat, misku mu vezmeme a odneseme na vzdálenost 70 až 100 metrů. Pak se po stejné ose vrátíme, vezmeme štěně na vodítko, dáme povel stopa a postupujeme s ním po stopě k misce. Pokud jde štěně samostatně po stopě, nesnažíme se jej ovlivňovat jinak, než častou pochvalou „hodný a stopa“. Pokud štěně jeví o stopu jen malý zájem, vezmeme je na krátko za vodítko u obojku a vedeme po stopě až k misce s potravou. Po příchodu

k misce mu necháme trochu zkonsumovat, znovu je přivážeme, miskou mu vezmeme a postup opakujeme. Opakujeme do té doby dokud štěně jeví o potravu zájem.

Zpočátku je nutné častěji dávat povel stopa. V pozdější době, kdy už se nám podařilo, že štěně na povel stopa přičichává k zemi, můžeme počet povelů omezit, přičemž začátek stopy měníme tak, že uvázanému štěněti miskou na začátku stopy jen ukážeme a odcházíme s miskou. Stopu našlápneme a na konec miskou položíme. Postup se stále opakuje.⁽⁷⁾

Jiným způsobem může být nahrazení krmiva oblíbeným předmětem (aportem). Důležité je, aby štěně o danou věc jevílo velký zájem. Výcvik vyžaduje z naší strany trpělivost a v žádném případě nelze vůči štěněti, které o stopu nejeví zájem, použít jakékoliv násilí.⁽²⁾

Každý z uvedených způsobů, jak začít stopovat, uváděný v literatuře, má své opodstatněné výhody, ale také některé nevýhody. V praxi se mi osvědčila nejvíce metoda vyhledávání oblíbeného krmiva (zpravidla kousky masa), poházeného na určitém prostoru. Podstatou je, že vybraný prostor (např. zatravněnou plochu ve tvaru čtverce o rozloze 1 m²) pošlapu po celé ploše. Do této tzv. zapachované plochy naházím malé kousky masa. Přivedu štěně, ukáži do prostoru a s povelom „Stopa!“, nechám štěně potravu samostatně vyhledávat. (Kousky masa se musí nacházet jen v pachovém mraku, nikoliv mimo něj.)

Čtverec postupně zvětšuji a přidávám krmení, třeba až do poloviny krmné dávky. To provádím dvakrát denně. Štěně tak celou krmnou dávku konzumuje jen při nácviku stopování. Po velice krátké době dokáže intenzivně vyhledávat granulky krmiva, a to třeba i třicet minut, v čemž vidím obrovskou výhodu pro nácvik vytrvalosti stopování. Ta je totiž velmi důležitá proto, aby později dospělý pes dokázal intenzivně čichat dlouhou dobu. (Shora uvedených třicet minut obnáší stopu dlouhou přibližně 1,5 km. Tuto vzdálenost by ale štěně stěží jen ušlo, natož aby po celou dobu intenzivně čichalo.)

Po zvládnutí čtverce, protáhnu z tohoto prostoru krátkou stopu ven (několik metrů). Po ní také naházím krmivo a na konec stopy dám krmiva více (malou hromádku). Stopu postupně prodlužuji a čtverec zmenšuji, až pes pracuje jen na nakladené stopě.

U všech způsobů počátku stopování jde o to, aby pes věděl, že na povel „Stopa!“ má v terénu vyhledat a sledovat pachovou stopu. Pokud má tento základ, pokračujeme výcvikem postupného prodlužování stop co do délky, tak do stáří, systémem od jednoduššího ke složitějšímu.

4.8 Výcvik psa záchranáře

Shora uvedené dovednosti jsou obecnou přípravou psa pro pracovní upotřebitelnost. Na těchto základech stavíme další výcvik rozšířením o speciální disciplíny, které jsou odvislé od situace, ve které budeme psa používat (lavina, zemětřesení, cadaver, výbušniny, drogy atd.).

Každý pes samozřejmě musí ovládat soubor cviků poslušnosti a ovladatelnosti, které byly převzaty ze sportovní či služební kynologie. U psů záchranářů, není na rozdíl od sportovní kynologie na tento výcvik kladen takový důraz. Ani já se jím proto nebudu podrobně zabývat. Soubor těchto cviků je uveden ve zkušebních řádech (viz. přílohy).

Důležitější přípravou je například přivykání na přesuny a letecký transport, jelikož praktické použití záchranářských psů je mnohdy spojeno s překonáváním velkých vzdáleností a čas nasazení hraje klíčovou roli v efektivním využití. Na tyto situace různé přepravy je nutné psa připravovat, aby je považoval za standardní a pro něho nijak nestresující.

4.8.1 Příprava na přesuny a letecký transport

Základním a nejběžnějším dopravním prostředkem je motorové vozidlo. Příprava spočívá v seznámení psa s motorovým vozidlem, jeho nakládáním a vykládáním, přivykáním na jízdu a na stísněný prostor. ⁽¹⁾

Většina psů si na vozidlo zvyká rychle a jízda se pro ně stává velmi oblíbenou zábavou. Obdobně se učí přeprava psa na káře za vozidlem. V horských oblastech se

často využívá přeprava na sněžných skútrech nebo pomocí lanovky. Při této přepravě musí psovod dodržovat určitá pravidla, ale i tato přeprava se stává pro psy brzy oblíbenou. Důležité je mít psa zajištěného v postroji, aby z lanovky nespádl. V cílové stanici pes zpravidla sám vyskakuje. Dalším přepravním prostředkem může být nákladní vozidlo, motorový člun, rolba nebo různé typy letadel.

Foto 7 - Přeprava lanovkou.

Foto 8 - Přivykání na motorový člun.

Při nácviu transportu vrtulníkem je nutné mít potřebnou výstroj pro psa (speciální postroj a úvaz, měkkí náhubek, nastavitelný obojek) a oblečení psovoda.⁽¹⁾

Foto 9 - Přeprava na lavinové pole.

Foto 10 - Přivykání na vrtulník.

V první fázi se jedná o přivykání psa na heliport a na hlučnost stroje. Nejprve se zkusí nasedat a zaujímat místo ve vrtulníku bez spuštěných motorů, potom i s rotujícími částmi. Důležité je správné zajištění psa na vodítku v dosahu běžícího rotoru a zamezení svévolnému uvolnění psa. Uvnitř vrtulníku je potřebné zabránit tělesnému kontaktu psa s posádkou vrtulníku a s ostatními psy. Po přivykání psa na vrtulník

se provádí nácvik nasedání a vysedání pomocí navijáku. Vzhledem k tomu, že takový výcvik a převoz jsou velmi komplikované a drahé akce, provádí se jen u lavinových psů, případně u psů policejních.

4.8.2 Přivykání na vodu

Důležité pro praxi je také přivykání psa na vodu. Pes záchranář musí mít kladný vztah k vodě. Výcvik ve vodě začíná samozřejmě také od štěněte, kdy bereme psa často k vodě, házíme do vody aporty, učíme ho plavat, učíme ho nastupovat a vystupovat z lodi nebo raftu. I toto prostředí musí být psovi přirozené, pokud chceme, aby zde prováděl záchranářskou činnost. Víím, že čeští záchranáři jezdí trénovat i k moři aby rozšířily zkušenosti psů i psovodů s většími vlnami a se slanou vodou. Náruživý pes je schopen skákat do vody i z velkých výšek.

Foto 11 - Skoky do vody.

Foto 12 - Přivykání na pobyt ve vodě.

4.8.3 Vyhledávání osob v lavinách

Účelem tohoto výcviku je dosažení způsobilosti psa pro rychlé nalezení osob, případně jejich věcí a osobních předmětů pod sněhovou pokrývkou. Důležitým předpokladem pro začátek výcviku je, aby pes uměl štěkat na povel a byl dobře ovladatelný, tedy uměl poslouchat. To je velmi důležité u všech nácviků vyhledání osob (sutiny, plochy).

Zpočátku výcviku se kopou v lavinovém poli jen mělké záhraby s volným zaházením pomocníků (figurantů) vrstvou sněhu (15 – 20 cm). Záhrabem se rozumí jáma

o rozměru 200 x 110 cm, hluboká 40 cm, ve které se schovají dva figuranti. Tyto záhraby se vytvářejí po obou stranách od hlavní osy lavinového pole a to tak, aby osa vedla proti větru. ⁽¹⁾

Nejznámější a nejuznávanější metoda výcviku psa se člení do pěti fází.

V první fázi psovod na začátku cvičného lavinového pole nechá psa svému pomocníkovi a odchází do pole k jednomu z připravených záhrabů. Stále při tom na sebe poutá pozornost psa a láká jej až do chvíle, kdy zmizí v záhrabu. Pomocník psa drží a povzbuzuje. Po ukrytí psovoda pomocník pouští psa s povelom „Hledej!“. Pes utíká přímo do míst, kde viděl svého psovoda naposledy, a hned vlezle do záhrabu za ním. Psovod jej chválí a vyjadřuje svoji radost.

Foto 13 - Příklad ukrytí pomocníka.

Foto 14 - Vytvoření záhrabu.

Druhá fáze je podobná první s tím rozdílem, že za psovodem jde pomocník s lopatou a psovoda v připraveném záhrabu zahází. Pes po vypuštění zjistí, že psovod není vidět, a zapojuje svůj nejvýkonnější smysl - čich, aby svého psovoda našel. Většina psů najde záhrab rychle, ale zmateně pobíhá po povrchu. V tom okamžiku přistupuje pomocník a začne odhrabávat rukama sníh. Pes se snaží k psovodovi dostat a napodobuje pomocníka. V okamžiku vyhrabání ukrytého psovoda musí následovat odměna.

K výcviku třetí fáze jsou potřeba již dva pomocníci. Návčik je stejný jako v předchozích fázích s tím, že do záhrabu se schová kromě psovoda také pomocník, blíže k výchozímu bodu. Účelem je, aby pes čichem zjistil i jiný pach než pach svého

psovoda. Pes obvykle po čichovém identifikování zasypaných začne odkrývat místo, kde leží jeho pán. Pamlskem ho však odmění pomocník.

Foto 15 - Značení nálezu ukrytého pomocníka.

Foto 16 - Odměna po úspěšném vyhrabání.

Ve čtvrté fázi vypouští psa už psovod, nejprve ale nechá psovi očichat oba pomocníky, kteří jdou ke známému záhrabu. Zde jeden ukryje druhého a vrátí se obloukem zpět ke psovi s psovodem. Psovod vysílá psa s povelům a povzbuzováním ke hledání. Pes zpravidla běží k záhrabu a začne vyhrabávat zasypaného pomocníka. Psovod psa chválí a povzbuzuje, případně mu pomáhá. Po nalezení pomocníka následuje odměna. Tento stupeň se stále opakuje dokud si pes činnost úplně neautomatizuje.

V poslední páté fázi následuje postupné ztěžování cviku (pes ukrývání nevidí).

- ukrytí pomocníka do původního záhrabu;
- ukrytí do záhrabu posunutého do stran;
- ukrytí do dalších záhrabů posunutých stranou a do vzdálenosti;
- hlubší záhraby a větší lavinové pole;
- začlenění rušivých elementů (pohyb lyžařů, sondování, zvuky).

Tento způsob výcviku popsany v odborné literatuře je poměrně složitý a celkem zbytečně komplikovaný. Pokud se psem tento výcvik začínáme je lepší udělat přípravu vyhledání osob v létě a po té přenášet do zimy. Pes, který je naučen na sutinové vyhledání nebo plošné vyhledání, zvládne snadno i vyhledání v lavinách. Jedná se jen o změnu prostředí. Při výcviku vyhledávání osob se také učí psovod číst psa při práci, aby

věděl jakým způsobem se chová při nálezů osob, a dokázal tak v praxi reagovat na jeho chování. To platí při každém vyhledávání a ne jenom při vyhledávání v lavinách.

4.8.4 Vyhledání osob v ruinách

Účelem tohoto cviku je nácvik systematického a efektivního průzkumu vymezené plochy v terénu nebo prostoru v technických objektech s vyhledáním osob, případně předmětů. Tyto osoby pes označuje hlasitým štěkáním, případně hrabáním v místě nejsilnějšího prostupujícího pachu. Podobně jako v lavinách je potřeba připravovat úkryty. Na tento výcvik se hodí nedostavěné budovy, staré opuštěné domy, ale i zříceniny.

Foto 17 - Úkryt na cvičném zbořeníšti.

Foto 18 - Značení nálezů pomocníka.

Nácvik psa se provádí několika známými metodami:

- metoda smečky;
- metoda krmení;
- metoda kořisti;
- metoda zadržení – obrany.

4.8.4.1 Metoda smečky

Jako všechny metody je i tato metoda rozdělena do několika fází. Vždy systémem od nejjednoduššího ke složitějšímu. Zde se vychází ze smečkového pudu a dobrého kontaktu psa se psovodem, jako v případě lavinového vyhledávání.

V první fázi se připraví vhodný úkryt, do kterého se schová psovod (úkryt je otevřený). Cvičení označení úkrytu musí být totiž striktně oddělené od hledání. V této

fázi je to totiž ztěžující záležitost. Pomocník drží psa ve vzdálenosti asi 10-ti metrů od úkrytu. Psovod láká psa a při tom se schová do úkrytu. Pomocník psa povzbudí a pošle ho k úkrytu. Pes radostně vběhne do úkrytu ke psovodovi, kde dostane odměnu.

Ve druhé fázi se úkryt uzavře, pes psovoda vidí, ale nemůže se k němu přímo dostat. Psovod psa láká k sobě, pomocník povzbuzuje povelom „Štěkej!“. Úkryt se otevře, až když pes vydá alespoň nějaký zvuk. Pokud chceme, aby pes označoval štěkáním i hrabáním, musíme mu dát příležitost na místě také hrabat. Zpravidla nánosem písku nebo sněhu. Úkryt se otevře až po hrabání.

Ve třetí fázi je v úkrytu se psovodem i cizí osoba. Ta je zpravidla blíže ke vstupu. Psovi se situace ulehčí tím, že se úkryt úplně neuzavře a po štěkání a hrabání se otevírá. Následuje pochvala a odměna. Postupným a průběžným opakováním se vytvoří u psa určitá spojitost a čas štěkání a hrabání se stále prodlužuje.

Ve čtvrté fázi pes označuje cizí osobu bez zrakového kontaktu. Pokud dobře zvládá vyštěkání cizí osoby, musí se naučit ještě pracovat mimo dohled psovoda. Toho docílíme postupným prodlužováním vzdálenosti od úkrytu a prodlužováním času příchodu psovoda ke psu v době štěkání.

4.8.4.2 Metoda krmení

Slouží k odbourání problémů psa při kontaktu s cizími osobami. Motivem je chuťový požitek. Výcvik je podobný první metodě, ale při označení štěkáním dostává pes od pomocníka pamlskek. ⁽¹⁾

Foto 19 - Odměna pamlskem od pomocníka.

Foto 20 – Odměna oblíbeným předmětem.

4.8.4.3 Metoda kořisti

Je podobná metodě pamlsku, ale má některé přednosti. Odměnou zde není potrava, ale oblíbený předmět, např. míček. Pes s výrazným pudem ke kořisti a aportu (podchycení a rozvíjení ve výchově) pracuje (na rozdíl od předešlé metody) i když nemá hlad. Velkou výhodou této metody je fakt, že se pes dá kořistí velmi silně motivovat. Při vyštěkání osoby, přichází psovod a jako odměnu dává psovi kořist. Výchovik je také rozdělen do několika fází.

V první fázi pes je na vodítku psovoda a pomocník ve vzdálenosti 10-ti metrů od úkrytu dráždí psa kořistí. Většina psů štěká již v této fázi. Pomocník uteče do úkrytu a ukazuje kořist. Psovod posílá psa s povelom „Hledej!“ a když pes označí místo, psovod i pomocník ho důrazně pochválí a dají mu kořist. Psovod potom kořist psovi sebere a demonstrativně ji dá opět pomocníkovi.

Ve druhé fázi jsou kroky podobné, kořist pomocník ukazuje ale jen krátce. Po splnění úkolu ji dá psovi, a to za přítomnosti psovoda.

Ve třetí fázi se již kořist při odchodu do úkrytu neukazuje, úkryt je uzavřený a kořist pes dostává až po příchodu psovoda k úkrytu.

Ve čtvrté fázi pes nevidí odcházet figuranta a zvyšuje se vzdálenost úkrytu. Psovod vysílá psa k úkrytu. Pes nesmí vědět jestli pomocník kořist má nebo ne. Úkryt se otevře až po vyštěkání.

Pátá fáze má zpřesňující, zdokonalující význam. Pokud pes v průběhu dalšího výchoviku více hledá kořist než pomocníka, musí pomocník začít dávat kořist přes psovoda. Nebo dává psovi kořist jen psovod. Způsobů podávání kořisti je celá řada, nejběžnější je házení kořisti nebo podání s kladením menšího či většího odporu. Záleží na kvalitě a zkušenostech psovoda a pomocníka.

4.8.4.4 Metoda obrany

Správné uplatnění této metody představuje účelné doplnění metody kořisti. Špatné pochopení nebo využití této metody, nese ale určitá rizika. Všeobecně pro psa boj znamená měření sil s protivníkem. K tomu musí mít určité předpoklady (tvrdost, odvaha

vycházející z vnitřní jistoty, sebeuplatnění). Boj může probíhat dvěma způsoby. Formou hry, ale také tak zvaně „vážně“. První případ přináší psovi radost. I třeba trhání kořisti, které jsme u psa v dětství pěstovali není to samé jako obranný postoj psa. Cílem obraného postoje je zničení protivníka s projevem pudu sebezáchovy. Pro náš výcvik je tento postoj nepotřebný a nežádoucí. V našem případě jde o podporování kořistnického pudu v období štěněte a dodávání mu tak fyzické i psychické jistoty. Z malého kousku hadru se stává pešek, z peška postupně rukáv. Pomocník přitom neohrožuje psa, ale bojuje s ním jen o kořist (rukáv). Následně pak pes nebojuje s člověkem, ale jen strhává kořist. Pes tak nevyvíjí žádnou agresivitu vůči člověku, přestože kořist může být úplně roztrhaná..

4.8.5 Vyhledávání utonulých osob a mrtvolný pach

Pokud se jedná o záchranu živých tonoucích osob psi jsou učeni tak, že pokud tonoucí volá o pomoc, pes k němu doplave, otočí se a zastaví tak, aby se jej člověk mohl chytit za madlo na postroji. V okamžiku, kdy by se ozval křik dalšího tonoucího, pes nejdříve odvede prvního člověka a vrací se pro druhého. Jde-li o tonoucího, který se už potopil, pes se pro něj potopí a uchopí jej za ruku. V tomto případě smí a musí výjimečně i silně stisknout. Nestane se, že by se pes lekl hloubky nebo toho, že se jej tonoucí v panice bude snažit chytat násilím.⁽²⁷⁾

Vyhledávání utonulých osob se provádí za pomoci křižujících se člunů, kdy pes leží na přídi a čicháním po vodní hladině zjišťuje místo nálezů utonulé osoby. Toto vyhledávání se ve velmi krátké době stalo nejčastějším důvodem nasazování psů SZBK. Jde o nejnáročnější způsob výcviku v celé záchranářské kynologii a vycvičených psů schopných spolehlivě pracovat v této oblasti nebude nikdy dostatek.

V zahraničí není tento druh výcviku dosud dostatečně rozšířen, především pak proto, že vyhledávání mrtvých osob v jakémkoli prostředí patří k nejobtížnějším výcvikovým disciplínám vůbec.⁽²³⁾

Nácvik vyhledání mrtvých osob, a to ne jenom pod hladinou, je podmíněn používáním vzorků mrtvolného pachu při výcviku (tablety, vlasy, zuby). Jeho obstarávání,

případně skladování a likvidace podléhá určitým pravidlům a není tedy úplně běžné takovéto vzorky vlastnit.

Ze své praxe vím, že při vyhledávání osob i netrénovaný pes určitým způsobem zareaguje na nález mrtvého člověka. Ale psovod, který to netrénuje, reakci psa nemusí vůbec upozorovat. V tréninku však jde o to, aby pes takový nález označoval vždy stejným způsobem a hlavně způsobem, který je psovodovi znám. Nikoliv tedy náhodně.

4.8.5.1 Složení mrtvolného pachu (cadaveru)

Vyhledávání cadaveru je založeno na schopnosti psa vnímat a hlavně rozlišit pach rozkládající se lidské tkáně od jiných pachů. Proces dekompozice těla probíhá v pěti základních fázích rozkladu. Lidský nos je schopen vnímat a rozeznat pouze silný sladko-hnilobný zápach v pokročilé fázi rozkladu, a potom sýrový zápach v konečné fázi rozkladu, kdy se tělo začíná mumifikovat. Dobře trénovaný pes precizně rozezná a určí všechna stadia dekompozice a za příhodných podmínek cítí tento pach i na velkou vzdálenost.

Hnilobný rozklad je způsoben bakteriemi, které se po smrti rychle množí a pronikají do všech tkání. Hnilobné bakterie štěpí glukózu a bílkoviny za tvorby plynů.⁽³⁾

Mrtvý pachový zdroj tvoří tři základní látkové skupiny (cadaverin, putrescin a myoglobin). Pachové složky cadaverin a putrescin jsou látky, formující se při rozkladu tkáně a jsou obsaženy jak v lidském, tak i zvířecím cadaveru v přibližně stejném složení a intenzitě. Myoglobin z lidské tkáně má jiné složení, a proto je rozhodující při rozlišení lidského cadaveru od zvířecího. Stabilní složky lidského myoglobinu nejsou zničeny věkem, vařením, ani procesem trávení v zažívacím systému. Nejvíce se koncentruje ve svalové tkáni, v kostech, a nejmenší koncentrace je v krvi.

To vysvětluje, proč psi bezpečně označují tkáně, kosti, stoleté hroby a cadaver několik let starý, ale někdy mají potíže s označením čerstvé čisté krve.⁽¹¹⁾

Pes je schopen označit místo, kde se nalézá mrtvola nebo lidské pozůstatky i několik let po uložení, a to i když jsou zakopány několik metrů pod zemí. Psi svým čichem vyhledávají plyn, vznikající při rozkladu tělních tkání a prostupující zeminou

směrem k povrchu. Plyn - tedy pach je pes schopen zachytit a tak přesně označit místo, kde se tělo nachází. A to jak v terénu tak i na vodě. Psi s touto specializací se využívají nejen při vyhledání utonulých osob, ale také při objasňování závažné kriminality.

Například pachatel dozná vraždu s tím, že mrtvolu zakopal „někde v lese“, ale není schopen přesně určit místo. Pes toto místo bezpečně označí. ⁽¹⁰⁾

4.8.5.2 Nácvič vyhledání mrtvého pachu

Tréninková metoda pro vyhledávání mrtvých těl je zcela odlišná od nácvič hledání živých osob. Výcvik začíná tzv. imprintingem, což je vtiskávání určitého druhu pachu do čichové paměti psa. Jednoduše řečeno seznámení psa s pachem.

V první fázi začínáme bez povelů a v nerušeném prostředí, například v místnosti. Do místnosti na podlahu dáme tři až pět vzorků pachu. Nesmí zde být nic jiného. Žádné krabičky, jídlo, nic co by psa nějakým způsobem rušilo. Rušivé podněty dáváme mnohem později v pokročilé fázi výcviku. Nyní pobízíme psa k naučení nové věci formou hry. Pes dostává pochvalu pokaždé v okamžiku, kdy k některému vzorku čichne. Vše zatím bez povelu. Na psa nemluvíme ani jej nepobízíme. Pes by měl být zvědavý a měl by jít od vzorku ke vzorku sám. Při každém přičichnutí jej odměníme pamlskem nebo hračkou nebo pohlazením. Nesmíme dopustit, aby pes vzorek sebral a hrál si s ním. Musíme ho včas odměnit při prvním čichnutí. Když toto pes pochopí, spojíme hru s konkrétním povelu. Zpravidla jiným, než na vyhledávání živých osob. Následuje hra, při které si musí pes zafixovat, že přičichnutím ke vzorku udělal něco geniálního a je za to odměněn. Po čase začneme požadovat, aby pes předměty nějakým způsobem označoval ne jenom přičichnutím, ale také chováním, pro které jsme se rozhodli (sednutí, zalehnutí.). Na vzorky nikdy nesaháme rukama, zásadně a vždycky se musí pracovat v gumových nebo latexových rukavicích.

Postupně začneme předměty ukrývat a časem ztěžovat i prostředí a trénink přesuneme ven do různých terénů. Zde si pes zvyká na rozptylování jinými pachy nebo zvuky. Při ztížení prostředí je však nutné psovi usnadnit nalezení cadaveru. Proto zpočátku nebudeme předměty úplně ukrývat.

Podle této metody je hledání tzv. cadaveru v podstatě pachová práce, která spočívá v rozlišování předmětů. ⁽²⁵⁾

4.9 Vyhledání výbušnin a nástražných systémů

4.9.1 Historie vzniku nácviku metody pro vyhledání výbušnin

Využívání služebních psů pro vyhledávání výbušnin je poměrně mladou disciplínou. V České republice se datuje od druhé poloviny osmdesátých let dvacátého století. V té době existovaly podle pamětníků obrovské rozepře mezi federálním a republikovým vedením služební kynologie. Každé z vedení mělo jiný názor na rozvoj této velice důležité kynologické disciplíny.

V roce 1992 jsem byl v základním kurze psovodů ve výcvikovém středisku psovodů Býchory. Zde jsem se seznámil s instruktorem výcviku panem Kabátem. Pan Kabát byl jedním z nejdůležitějších článků při zahájení výcviku služebních psů vyhledávajících výbušnin v ČR. Byl prvním, kdo u nás poprvé oficiálně cvičil služebního psa s tímto zaměřením. Jednalo se o psa, kterého získalo Československo darem od polských kolegů z výcvikového střediska v Sukovicích.

Dále je třeba zmínit samostatnou aktivitu služebního psovoda Viléma Babičky ze severu Čech, který naučil vyhledávat výbušiny svou malou kníračku. Tato kníračka byla jako první v republice přezkoušena komisí přizvanou z Prahy, která jí udělila kategorii psa vyhledávajícího výbušiny.

Zásadním okamžikem pyrotechnické kynologie bylo roku 1989 vyslání československé výpravy do Maďarska, do výcvikového kurzu ve středisku Dunakeszi. Jednalo se o kvalitní kurz, ve kterém byla popsána metoda výcviku využívající zájmu psa o lovení malé kořisti, zpravidla míčku.

První kurz na území ČR pro psovody vyhledávající výbušninu proběhl začátkem devadesátých let, ve výcvikovém středisku Lišov na Českobudějovicku, pod vedením nejvyššího představitele služební kynologie Františka Preislera a shora zmiňovaného psovoda Viléma Babičky.

Velmi cennou zkušenost v této oblasti získali policejní kynologové také při pobytu ve dvou kurzech v USA, které pořádal úřad ATF (Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms) v rámci programu ATA 2000 (Anti-Terrorism Assistance 2000), ve výcvikovém středisku ve virginském Front Royal v letech 1999 a 2000.

Pět psůvodů Policie ČR získalo certifikát instruktora výcviku a dalších osm obdrželo certifikát pro psůvody, přičemž instruktorské certifikáty získali ti psůvodi, kteří dostali možnost účastnit se obou kurzů. Certifikováno bylo také šestnáct psů přivezených z USA, které věnovala americká vláda České republice v rámci boje proti terorismu ve světě. ⁽⁹⁾

4.9.2 Úloha psa vyhledávajícího výbušniny

Dobře vycvičený pes dokáže v oblasti výbušnin pomoci policii především tam, kde by bylo nutné nasadit obrovské množství prostředků a sil, aby bylo možné zkontrolovat rozsáhlé prostory budov, pozemků, parkovišť a dalších objektů po anonymních oznámeních o uložení bomb nebo při preventivních opatřeních před kulturními, společenskými či sportovními událostmi. ⁽⁹⁾

Náplní práce psů se specializací na vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systému (NVS) je fyzická kontrola objektů po anonymních oznámení o uložení výbušniny. Policie je povinna každé oznámení prověřit, tzn. objekt a okolí zajistit a důkladně zkontrolovat pomocí pyrotechnika a speciálně cvičeného psa. Pes pracuje na volno, bez vodítka a obojku. Při označování nesmí štěkat, protože některé NVS jsou spustitelné na akustický podnět. Nesmí se ani předmětu dotknout. Nález NVS nebo předmětu, který NVS ukrývá pes označuje zalehnutím. Metoda na vyhledávání výbušnin a NVS byla vyvinuta v letech 1987 - 1988.

4.9.3 Zásady nakládání se vzorky potřebnými pro výcvik

Hlavním hlediskem opatrnosti při skladování výbušnin je zabránění kontaminace požívaných vzorků. Musíme předejít tomu, aby se pach trhavin obsahujících kapalné nitroestery, tedy silně těkavé látky, jako jsou například nitroglycerin, nitroglykol či di-nitroglykol, přenesl na jiné trhaviny. Tyto látky jsou schopny překrýt pach, typický pro

jiné trhaviny svým silným pachem a tím znemožnit psovi výcvik při vyhledávání pachu podstatného pro danou trhavinu. Latentně se tak vytvoří problém, který spočívá v tom, že služební pes má v paměti dokonale zabudovaný pach kapalných nitroesterů, ale nezná pach jiných látek charakteristických pro jiné výbušniny. Ve většině případů se na tento problém narazí až v okamžiku, kdy je psod povolán do kurzu výcvikového střediska a zde pracuje s jinými, nekontaminovanými vzorky. V našich podmínkách se jedná hlavně o trhaviny Perunit a Ostravit a také o bezdýmné prachy.

Ze stejného důvodu je třeba dávat pozor při skladování značkových plastických trhavin. Přimíchané „značkovadlo“, které pomáhá technickým prostředkům při jejich detekci, má stejnou schopnost kontaminace vzorků jako popsané kapalné nitroestery.

Je třeba si uvědomit, že stejné nebezpečí kontaminace hrozí všem výcvikovým pomůckám, prostorům a úkrytům. Je tedy důležité každé manipulaci se vzorky věnovat náležitou pozornost a to ne jenom při výcviku vyhledání výbušnin ale obecně v každé pachové práci, kde vzorky používáme (drogy, cadaver, výbušniny, zbraně). Čistota vzorku je pro výcvik velice důležitá a proto nepoužíváme vzorky zašpiněné používáním v různých aromatických prostředích, jako jsou například autodílny, sklady ředidel apod. Nevhodná je i manipulace se vzorky holýma rukama, protože tím se na ně nanáší osobitý pach.

4.9.4 Výběr psa pro vyhledání výbušnin

Výběr psa, který má být využíván u služeb Policie ČR na vyhledávání výbušnin, je velice důležitý, stejně tak jako jeho výchova a výcvik směřující k tomu, aby byl pes silnou osobností, schopnou vyrovnat se s vysokými nároky této služby. Jedině tak může společně se zkušeným psodem vzniknout spolehlivý tým, který bude přínosem v citlivé policejní činnosti, jako je vyhledávání výbušnin a NVS.

Podle mého názoru bychom k policii měli pro potřebu takové speciální činnosti vybírat psy stáří od jednoho do dvou let, na kterých jsou již dobře viditelné povahové vlastnosti, a lze je tedy důkladněji prověřovat sestavenými testy. Většina psů je však do služby vybírána z policejních chovných stanic, kde bývá často problém najít povahově

silné a vyrovnané zvíře. Paradoxem je, že štěně vychované v policejních zařízeních, které se mnohdy pro své povahové vlastnosti do přímé služby nikdy nedostane, svoji cenou několikrát převyšuje mladého, zdravého, povahově schopného psa z „civilu“.

Máme-li vybrané vhodné štěně, můžeme se rozhodnout, jakou metodu výcviku zvolíme. Jak je již výše uvedeno, jedná se o využití metody chuťově dráždivé nebo metody, která využívá zájem psa o lovení a hraní si s malou kořistí. Někdy se hovoří o kombinaci těchto metod. Dáme psovi pamlsk a ještě jej odměníme hozením aportu. Je to tedy podobné mohutnému pochválení psa po bezchybném výkonu. Bezprostřední vliv na reakci psa však zůstává i tady na pamlsku. ⁽⁹⁾

4.9.5 Metoda chuťově dráždivá

K metodice výcviku psa v oblasti vyhledání výbušnin není prakticky žádná literatura. Jediné informace které lze získat, jsou v několika interních pokynech Policie ČR. Dalšími jsou zkušenosti psovodů zabývajících se touto problematikou.

Metodu chuťově dráždivou mi výborně popsal kolega Petr Kozák, který se osobně zúčastnil kurzu pro instruktory výcviku v americkém výcvikovém středisku psovodů a psů ve Front Royal ve státě Virginia a své postřehy popsal ve své práci. Mimo jiné se zmiňuje i o vynikajícím zázemí, které ve výcvikovém středisku ve Virginii psovodi mají. Od ubytování psů a jejich ošetřování až po výcvikovou halu s potřebným materiálním, sociálním, kulturním vybavením, kde nechybí ani učebna pro teoretickou přípravu psovodů.

Výcvik psů chuťově dráždivou metodou začíná u ATF vtiskáváním pachů černého a později bezdýmného prachu do paměti psa. Pes dostane pokaždé, když nasaje pach prachu z přiloženého sniferu (malá plechová krabička s obsahem prachu, shora opatřená mnoha malými otvory pro únik pachu) odměnu v podobě části své denní dávky krmiva. Celou denní dávku tak pes dostává asi po sto dvaceti nasáních přiloženého pachu, a to ve třech sériích během dne. V mozku psa se tak vytvoří spojení, které ho informuje o tom, že poté, co ucítí známý pach prachu, nastane „chutný“ okamžik.

Později se snifer s prachem umístí do konzervy připevněné na tzv. kolotoč, na němž jsou umístěny další tři konzervy obsahující různé klamavé pachy, jako například

krmivo pro psy. Tyto konzervy slouží k procvičování umění diferencovat tak, abychom psa naučili reagovat pouze na pachy, které zabudujeme do jeho čichové paměti.

V další fázi výcviku lehkým tlakem ruky na zád' donutíme psa, aby jeho reakce na vnímaný pach výbušiny spočívala v zaujetí polohy vsedě a psodv tak bezpečně poznal, že pes reaguje na přítomnost pachu výbušiny. Následně jsou psům předkládány další druhy výbušin a jsou ukládány postupně na nejrůznějších místech, například v kartónových krabicích, v cestovních kufrech, v různých skladech a jiných budovách, ve vozidlech i v terénu. Prostředí se různým způsobem mění, aby pes dokázal pach hledat kdekoliv. Ve Virginii dokonce trénovali v dopravních letadlech právě po jejich přistání, tedy řádně „zapachovaných“ cestujícími.

4.9.6 Metoda využívající zájem psa o aport

Jde o metodu, při které pes vyhledává malou kořist. Spočívá v tom, že zpočátku tuto kořist psodvi ukryjeme do komínku spolu s výbušinou, a tím spojíme její pach ve vnímání psa s vytouženou zábavou. Vhodný pes začne správně reagovat již po několika opakováních. Poté, když zjistíme, že pes začal chápat pach výbušiny jako cestu k získání aportu, začneme i tady vyžadovat po psodvi zaujmutí nějaké statické polohy, nejlépe vsedě. Pokud vidíme, že se pes o pach zajímá a v pozdější fázi, že na něj reaguje usednutím, vytáhneme aport od výbušiny a pohodíme jej tak, aby si s ním mohl pohrát. V další fázi už aport nezakládáme k výbušině vždy, ale po označení jej psodvi nenápadně podhodíme od sebe v místě nálezu.

Co se týče rozšiřování škály vyhledávaných výbušin a procvičování umění diferenciac, tedy rozlišování pachu, je způsob výcviku podobný jako u předchozí metody. Aport může představovat nejrůznější hračka, kterou má pes rád, například balónek nebo malý pešek apod. Při výběru záleží na vlohové výbavě psa, který předmět má rád a který ne. Někteřmu stačí kus plastové hadice jiný vyžaduje např. tenisový míček. Tady musíme být obzvlášť opatrní a pamatovat na nebezpečí nežádoucího spojení s pachem gumy a lepidel používaných v těchto předmětech. Pes by pak nevyhledával pach výbušiny.

Velkou výhodou těchto metod je to, že se tímto způsobem do čichové paměti psa vtiskne pach výbušnin velice pevně a hluboko. Tento názor mi potvrdil Petr Kozák, jehož přidělený pes se i po dlouhé pauze ve výcviku (řádově několika měsíců) okamžitě zapojil do výcviku ve srovnatelné formě. Je to dáno velkým počtem opakovaného a patřičně odměněného přičichnutí psa k výbušnině. Zajímavým postřehem je také to, že po příjezdu z USA neměl pes problémy s označováním výbušnin české výroby, se kterými se ve své domovině rozhodně nesetkal. Z toho se dá usoudit, že postup amerických kolegů při výcviku je v mnohém správný a propracovaný.

Touto metodou lze také jednoduchým tréninkem na okruhu komínků, krabic, či zavazadel procvičovat diferenciaci celé škály různých látek - obsahujících danou čistou látku a mezi nejruznějšími klamavými pachy, tzv. v jednom zátahu. U metody aportu je výcvik přirozený, protože se výcvik přerušuje odměnou v podobě odhozeného aportu, tedy nutným vyvedením psa z koncentrace hrou s odměnou po každém nálezu.

Nevýhodou chuťově dráždivé metody prováděné tímto způsobem podle ATF se jeví nižší výdrž psa při vyhledávání. Pes totiž ve snaze získat rychle odměnu často označí i místo, kde není nic založeno. Podle zkušenosti Petra Kozáka se toto postupem času zlepšuje, ale většina psů se uklidní až po několikerém odměnění, tedy částečném zasycení. Dalším problémem může být, že daným způsobem výcviku psi přichází často svým nosem do fyzického kontaktu s předmětem, v němž je výbušina ukryta. V praxi je toto nežádoucí a nepřijatelné z důvodu nechtěné iniciace.

Výcvik metodou kořisti je pro psa ve své podstatě přirozenější a pro to na něj i kvalitní pes velmi dobře reaguje. Dobrý pes nepotřebuje ani takové množství opakování při vtiskávání pachů do paměti jako je tomu při metodě chuťově dráždivé. Srovnání metod se nabízí také ve chvíli, kde je pes nasycen.

Přesto je více psů, u kterých je vhodnější použití metody chuťově dráždivé. Metoda využívající lov a hru s malou kořistí klade totiž větší důraz na vyrovnanost psychické soustavy psa než tomu je u metody chuťově dráždivé. Proces podráždění mozku musí nastoupit okamžitě a co nejdéle vydržet na úrovni, která psa dlouho nutí jeho oblíbený předmět (pamlsek) vyhledávat. Takto by měly na psy působit obě metody.

U lovícího psa ale nesmí nastat panika přesto, že aport ztratil z dohledu a nemůže ho nějakou dobu najít. Navíc, když pes místo úkrytu najde, musí dokázat ovládnout nový příval vzruchu, který je vyvolaný nálezem. Vyvolané emoce nemůže pes ventilovat ani fyzickým či hlasovým projevem. Musí zaujmout pasivní polohu, nejčastěji vsedě. To klade vysoké nároky na nervovou soustavu psa, zejména na vyrovnanost vzruchu a útlumu. Takto psychicky vyrovnaných psů je bohužel málo.

5. Diskuse

Pokud se člověk někdy snažil něco psa naučit - třeba lehni, sedni nebo dej pac, tak dobře ví, že trénink je v podstatě zkoušení toho, jaký trik na psa konečně zabere, aby udělal to, co my požadujeme. Někdy je to otázka náhody či štěstí, ale někdy také tvrdého výcviku založeného na bohatých zkušenostech.⁽²⁷⁾

Ve všech dostupných knihách, člancích, ale i odborných literaturách je jen popsán jakýsi návod na to, jak psa naučit různým věcem. Použitelnost těchto návodů v praxi bývá již obtížnější. Vzhledem k tomu, že pes je živou bytostí a každý se liší svou individualitou, zejména charakterem nervové soustavy, tak i přístup při výcviku musí být u jednotlivých psů rozdílný (nemám tím ale na mysli různé rasy, kde mohou být samozřejmě další odlišnosti v přístupu). Dá se říci, že univerzální návod na přípravu psa v jakémkoliv oboru, tedy i v oboru záchranářské práce, je těžko dostupný. Metoda výcviku, která stoprocentně na některé psy funguje, na jiné nemusí fungovat vůbec. Psovod se tak při práci se psem stává „psychologem“ a hledá tu správnou motivaci pro svého psa, aby jej přinutil k požadovanému výkonu. Schopnost dobře vycvičit psa tedy ve velké míře závisí na zkušenostech cvičitele s výcvikem. Při striktním dodržování určitého popsaného postupu výcviku totiž dost často dochází k tzv. „nežádoucí spojitosti“ a pes začne dělat věci, které nechceme. Zkušený psovod toto chování včas odhalí a změnou výcviku zabrání k jeho zafixování, protože odstraňování takové spojitosti může být problematické.

Příkladem, že nelze paušálně aplikovat popsanou metodu může být moje vlastní zkušenost. Zúčastnil jsem se speciálního pátracího kurzu ve výcvikovém středisku Býchory. Tématickým cílem uvedeného kurzu byla mimo jiné i příprava psa na speciální zkoušku „Rozlišování osob z předmětu“. Podstatou tohoto cviku je, že pes po nasumování ze vzorku pachu (z pachové konzervy), musí označit osobu, které tento pach patří, z osob stojících v řadě. Výcvikové metody popsané určitým metodickým pokynem jsou v podstatě dvě. První metodou je již několikrát zmíněna metoda aportu, druhá je metoda obrany, tedy aktivního vydráždění psa. V naší skupině bylo deset psovodů se služebními psy. Všichni vyzkoušeli obě metody. Metoda aportu se zpočátku zdála vhodnější,

a to z toho důvodu, že uvedený cvik je vlastně pachová práce, při které je zapotřebí, aby pes pracoval v klidu. Nácvik se provádí (stručně) tak, že pomocník ukáže psovi míček nebo jinou oblíbenou hračku a zaběhne do řady dalších pomocníků, stojících za sebou. Pes si musí zapamatovat pach osoby, která míček odnesla a vyhledat ji v řadě. V okamžiku, kdy je u osoby a označí ji štěkáním, dostává míček za odměnu. Důležitým předpokladem této metody je, že pes musí být tzv. „aporták“ (tzn. má velký zájem o aportování). Ve většině případů však docházelo k tomu, že pes přestal vyhledávat pach osoby, ale hledal pach míčku. Když osoba u sebe míček neměla, ztratil o hledání zájem a nebo označoval falešně a dožadoval se tak odměny. V této fázi se zdá metoda nepoužitelná, jelikož ke splnění úlohy cviku a zadání kategorie specializace, je nutné bezchybné označování osob.

Proto všichni ze skupiny přešli na metodu obrany, kdy psovi nandáme přes hlavu kabát nebo blůzu, která patří hledanému pomocníkovi a je jím řádně „zapachovaná“. Pomocník vydráždí psa vytaháním za kůži nebo slabiny a zabíhá do řady pomocníků. Psovi hlavu odkryjeme v okamžiku, kdy pomocník zabíhá do řady a vypouštíme psa. Pes vyhledává osobu a v okamžiku, kdy ucítí shodný pach osobu napadne. Tímto ji označí. Tato metoda se zdála být ideální a velice rychle všichni psi pochopili, co od nich požadujeme. Během krátké doby prováděli spolehlivé označování všichni psi. Nácvik probíhal několik měsíců a označení se zpřesňovalo tak, aby nedocházelo k chybám. Vše se zdálo, že má správný směr. S přibývajícím dobou procvičování však začalo docházet k tomu, že někteří psi přestali tento cvik chápat jako pachovou práci, nervová soustava se nedokázala udržet na uzdě a vnímali cvik jako obranu. V tento okamžik začali označovat vždy prvního pomocníka v řadě, který byl nejbližší. Nešlo již o označení, ale o napadení kohokoliv. V této fázi se už ani nedalo vrátit ve výcviku o krok zpět a přimět tak psy k přesnému označování. Výkon přesnosti už nebyl nikdy stoprocentní a psům tedy nemohla být kategorie speciálního použití zadána. Zkoušku tohoto výkonu udělali pouze dva psi ze skupiny.

Na příkladu je vidět, že velice záleží na povahových rysech a vlastnostech nervové soustavy konkrétního psa a žádná předem popsaná výcviková metoda nemusí vést k požadovanému cíli. Psi, kteří zkoušku udělali, byli mírné povahy, částečně flegmatictí

a při výcviku se nepředráždili natolik, aby nemohli v klidu sumovat, vyhledat a označit osobu.

5.1 Poznatky ze semináře paní Cecilové

V roce 1994 jsem se zúčastnil jednoho ze seminářů Čechoameričanky, paní Čecilové z Kalifornie, která pracuje jako člen organizace CSST, Canine Specialized Search Team v Kalifornii, v USA. Seminář byl zaměřen na její specializaci, tedy vyhledávání utonulých osob, osob mrtvých a jejich ostatků v terénu. Některé názory a způsoby práce byly pro mně velmi zajímavé, zejména v oblasti záchranných prací. Zajímavostí je, že v USA nepoužívají psy, kteří by byli cvičeni současně na vyhledání živých i mrtvých osob zavalených v ruinách. Na každou z těchto oblastí mají psy specialisty rozdělené na plošné vyhledání a vyhledání v sutinách. Pes plošného vyhledání hledá živé i mrtvé osoby, zatímco pes v sutinách jen a pouze živé.

V České republice většina záchranářů, a to jak amatérských, tak profesionálů, učí psy vyhledávat jak v sutinách, tak na plochách a tím se od USA liší. Pes by měl na povel k hledání reagovat jasným a naučeným chováním a nenechávat na něm, jestli označuje osobu živou či mrtvou.⁽¹⁷⁾

Podle mého názoru není špatný systém nácvičku vyhledání osob živých i mrtvých s jedním psem, důležité je přesné rozlišení co pes označuje. Nemusí se tak prohledávat stejné území dvakrát se psy s rozdílnou specializací a urychlí se tím záchranné a likvidační práce. Na druhou stranu je ale možné, že pes vyhledávající mrtvé pachy a nebo dokonce cadaver, může pracovat daleko pomaleji a může se tím také více vysilovat.

Zajímavý je také rozdíl v přezkušování záchranných psů v Americe. Rozdíl není jenom v přezkoušení poslušnosti, ale zejména v označování nalezené osoby.

Zcela nežádoucí je, aby pes označoval nalezené osoby štěkáním nebo hrabáním. Je to proto, aby osoba, která je vyčerpaná dehydrovaná a zmatená, nebyla ještě dále vystavena dalšímu stresu ze zasahujícího psa. K označování se zde tedy používá pasivní označení zalehnutím, usednutím nebo stáním u nálezu.⁽²⁵⁾

Při svých výcvikových metodách hovořila paní Čechilová o používání tzv. clickeru (cvakátka). Jedná se o jakousi nástavbovou složku pochvaly, používanou hlavně na větší vzdálenost od psa. Je to malá žabka, která vydává cvakavý zvuk.

Účelem je spojení zvukového efektu s chuťovou a slovní odměnou. Jde o psychologický efekt při provedení určité správné činnosti. Koncept tréninku je jednoduchý. Nejprve naučíme psa sloučit zvuk clickeru s určitou odměnou (pamlskem nebo pochvalou). Je tedy důležité, aby pes uměl reagovat na clicker před vlastním výcvikem specifických úkonů. Pokud pochopí tuto vzájemnou souvislost, začneme používat clicker k oznámení psovi, že udělal správný úkon (podmíněný reflex). Při tréninku clickerem dáváme na psa pozor a v okamžiku, kdy udělá úkon, který od něho vyžadujeme, následuje kliknutí a odměna. Může to být pamlsek nebo i jen poplácání a pohlazení. Při špatném výkonu jednoduše nereagujeme. Z clickeru se tak stává velice účinná výcviková pomůcka, kterou je možné využít k nacvičení jednotlivých úkonů, které se později spojí v ucelený řetěz natrénovaného chování. Využít se může i při výcviku nejen pracovních povelů, ale také při poslušnosti jako jsou povely „Ke mně!“, „Sedni!“, „Lehni!“ apod.⁽²⁵⁾

Způsobů výcviku je celá řada. Každý odborník se ve svém názoru na určité konkrétní věci liší od názoru jiného, a to na základě svých zkušeností a osvědčených postupů. Dalo by se aplikovat přísloví: „Dělají-li dva totéž, není to totéž“. Záleží totiž také na praktickém provedení popsané metody. Provádím-li stejnou metodu nevhodným způsobem, mohu se dočkat rozdílného výsledku. Správná a dobrá příprava psa pro speciální použití tak nejvíce záleží na zkušenostech cvičitele v této oblasti.

5.2 Skupina Cadaver K9

V USA ještě existuje specializovaná skupina kynologů označovaná jako Cadaver K9. Nejedná se o psi záchranné, jako spíše o psi se specializací na vyhledávání lidských ostatků (Human Remains Detection Dogs, dále jen HRD).

Zatím co záchranný pes je cvičen především na plošné vyhledání živých objektů v přírodě, v sutinách, ve vodě nebo ve sněhových lavinách a v mnoha případech také na vyhledání mrtvého lidského pachu pro situaci, že hledaný zemřel, psi z Cadaver

K9 hledají nejen celé tělo, ale i jeho zcela malé částičky, jako je pár kapek krve nebo jediný lidský zub. ⁽¹⁷⁾

Myslím, že psi trénovaní a používání u nás umí samozřejmě také vyhledat jen malé částičky tkáně apod. (toto jim umožňuje velmi citlivý čich). Ale jsou ve své přípravě orientováni širším směrem a tak oblast jejich využití je trochu odlišná. Skupina Cadaver K9 je úzce specializovaný tým a v podstatě nic jiného než zbytky tkání nevyhledává. Je tedy jen malá část vyhledávaných objektů, které mají tyto dvě skupiny společné.

5.3 Organizace nasazování záchranářských psů v jiných zemích Evropy

5.3.1 Nizozemí

V Holandsku je v činnosti několik organizací, které se zabývají výcvikem SAR (Search and Rescue) psů. Většinou náplní jejich činnosti je trénink plošného vyhledání a sutin, ale některé z nich připravují i stopaře a vodní záchranáře. Záchranářská kynologie se zde začala konstitovat v šedesátých letech. Používání záchranářských psů se více rozšířilo teprve v posledních letech. Vláda se v tomto směru rozhodla přijmout aktivnější roli, avšak úřady doposud stále jen váhavě žádají dobrovolné organizace o nasazení jejich psů. Změna místní administrativy byla reakcí na skutečnost, že při zemětřesení v Turecku na konci minulého století na místě pomáhaly hned dva nevládní týmy ze země a další smíšená holandsko-belgická výprava, ale žádný kynologický tým organizovaný státem. Úřady proto došly k rozhodnutí sestavit vlastní, špičkově vybavený tým USAR (Urban search and rescue). Podle vládního záměru by kynologické služby poskytovala policie. Dne 19. prosince 2006 proběhlo první, státem organizované přezkoušení dobrovolných kynologických záchranářů. Atestací prošly tři ze šesti nasazených týmů a ty bude policie v případě potřeby žádat o spolupráci. ⁽²⁴⁾

5.3..2 Velká Británie

Ve Velké Británii funguje National Search And Rescue Dog Association (NSARDA). Ta je zastřešující asociací pro všechny země království, tedy organizace v Anglii, Severním Irsku, Jižním Skotsku, Walesu a Jižním Walesu. Každá jednotlivá

asociace (SARDA) je dobrovolná organizace zodpovědná za školení a nasazování SAR psů k využití jak pro plošná hledání, tak pro sutiny a laviny. Zpravidla je institucí, která kynology ze SARDA volá do akce, policejní ústředna dané oblasti. Záchranářské týmy ale vyráží na pomoc také z popudu horské záchranné služby, pobřežní stráže a armády.

Na území Spojeného království má organizace k dispozici zhruba 90 pohotovostních týmů. Ty jsou na místo hledání dopravovány nezávadně letecky. Organizace se proto těší dobrému vztahu s RAF (Royal Air Force, Královské letectvo), stejně tak jako se záchrannými složkami námořnictva, a tak není problém například nacvičit transportu a vysazování pomocí helikoptér. Díky tomu bývá nasazení psů SARDA takřka již prvosledové, zatímco další záchranářské složky se teprve dopravují na místo. Vysoké úrovni organizace práce odpovídají i nároky na samotné psy, psůvody a jejich výcvik.

V Británii, si také záchranářští kynologové zakládají na své historii. Jak totiž britští kynologové hrdě uvádějí, již během bombardování Londýna za druhé světové války byli psi s velkým úspěchem používáni k lokalizování obětí pohřbených v sutinách.⁽²⁴⁾

5.3.3 Dánsko

V Dánsku, třeba na rozdíl od nám blízkého a podstatně většího Německa, zcela dominuje stát. Organizace kynologických SAR týmů je v kompetenci civilní obrany, která je součástí ministerstva vnitra. V zemi by tedy člověk u hledání pohřešované osoby marně hledal jiného psůvoda, než zastřešeného a atestovaného touto státní organizací. Systém ocenění psůvodů je v Dánsku i z našeho pohledu dost tvrdý. Přibližně po jednom až jednom a půl roce tréninku v organizaci Danske Redningshunde kynologický tým (tedy pes a psůvod) absolvují velmi přísnou státní zkoušku. A aby o svoji certifikaci pes a psůvod nepřišli, tímto testem musí projít každoročně.

5.3.4 Norsko

Bez nadsázky lze říci, že v této zemi, jsou dobrovolní kynologové když ne páteří, tak zcela jistě jedním z rozhodujících článků při vyhledávání pohřešovaných osob, či při likvidaci neštěstí. Za pátrání po ztracených a pohřešovaných osobách je zodpovědné

Ministerstvo spravedlnosti a police, respektive jím zřízený úřad Joint Rescue Coordination Center (JRCC). Tato instituce rozhoduje o nasazení psů do akce a právě dobrovolníky zde využívá jako hlavní složku.

5.3.5 Polsko

Zde jsou kynologičtí záchranáři zastřešováni státem, respektive hasiči (Straz Pożarna). S ohledem na potřebu objektivních kritérií pro posouzení schopností psů a psovodů tam před několika lety zavedli pro všechny profesionální i dobrovolné SAR psovody jednotný, dvoustupňový, systém zkoušek. Pouze úspěšné absolvování těchto státem organizovaných atestů pak opravňuje psa a psovoda k nasazení do ostré akce. ⁽²⁴⁾

5.4 Praktické využití psů při záchranných akcích

5.4.1 Využití psů SZBK ČR v domácím prostředí

Psovodi SZBK ČR jsou v průběhu posledních let povoláváni k zásahům při hledání pohřešovaných živých i neživých osob ve všech prostředích v průměru 32krát až 36krát za rok. Zaznamenali celou řadu velmi úspěšných nálezů, bohužel v drtivě většině již mrtvých osob. I přesto, že jsou většinou voláni k zásahům, až když naděje na záchranu života téměř vyhasla, byly v šesti případech zaznamenány i nálezy živých osob.

K využití psů záchranné brigády kynologů došlo i v případě vyhledání pohřešovaného rakouského občana Adolfa Aignera, který byl pohřešován od 31. 12. 2004. Pátárací akce českých a rakouských policistů prováděné dne 12. 1. a 3. 2. 2005 byly bezvýsledné. Proto na třetí akci, která proběhla dne 9. 2. 2005, byli přizváni jihočeští záchranáři. Nasadili do akce sedmnáct lidí a pět psů, kteří postupovali v plošném vyhledávání bez ohledu na překážky. Po třech hodinách usilovné práce byl pohřešovaný nalezen ve štěrbině skalního masivu, asi třicet metrů od rakouské hranice. Ležel zapadlý, bez možnosti jeho zahlédnutí.

Podobných případů je celá řada a všechny poukazují na to, že využití psů pro vyhledání osob mnohonásobně zvyšuje účinnost pátrání. V případech, kde selhalo nasazení obrovského množství lidí a techniky, včetně vrtulníků s termovizní, byl pes jediným nástrojem k nalezení osoby.

Záchrana lidského života je pro psovody SZBK nejsilnější motivací k další činnosti. Absolvovali i úspěšné zahraniční mise při dvojím zemětřesení v Turecku, na Tchajwanu, v Indii i v Alžírsku. Jejich účast v zahraničí byla zajišťována třikrát Ministerstvem vnitra ČR, dvakrát mezinárodní jednotkou IRO a jednou humanitární organizací ADRA.

Dokladem vážnosti našich psovodů, rozhodčích i instruktorů byla osobní účast našich lektorů při zakládání kynologických záchranných družstev na Tchajwanu, která měla i nepřímý dopad při následném tchajwanském daru našim obcím postiženým povodněmi o dva roky později. ⁽²³⁾

5.4.2 Nasazení záchranných skupin Svazu záchranných brigád České republiky, Turecko, Srpen 1999

Uvedené akce se zúčastnila třinácti členná jednotka záchranářů a část 6. polní nemocnice armády české republiky v počtu dvaceti osob. ⁽²⁸⁾

V úterý 17. srpna 1999 ve 3 hodiny ráno se v necelých 40-ti vteřinách zhroutil život mnoha tisícům Turků. Jejich domy se sesypaly jako domečky z karet ničivým působením seismických otřesů o síle 7,4 Richterovy desetistupňové stupnice. Města Izmit a Gölcük pohřbily ve svých troskách dosud nevídané množství obětí. ⁽²³⁾

Do hodiny je zmobilizována pohotovostní jednotka OSN, jejichž dvanáct členů počítá s tím, že vyrazí na letiště. Ministerstvo zahraničních věcí bohužel rozhoduje o koloně humanitární pomoci, která má vyrazit na pomoc Turkům po vlastní ose. Mezi veřejnosti se však zvedá obrovská vlna nevole, kterou svorně podporují všechna média. Okamžitě reaguje soukromá liberecká firma, která v osobě Jaromíra Dolanského nabízí dopravu pro dva psovody terénním vozidlem Mitsubishi Pajero. Vzápětí se ozývá humanitární organizace ADRA, jejíž ředitel Rudolf Reitz nabízí čtyři letenky a doprovodnou osobu, zajišťující určité zázemí v Istanbulu. Chmelařství Žatec přidává další jednu letenku a záležitost se dostává do pohybu. V sobotu ještě následuje nabídka cestovní kanceláře Fischer, která veze náklad pyrocoolu (speciální látky na hašení ropy), a je schopna pojmout ještě několik psovodů. ⁽¹³⁾

Patnáct českých psů a jejich psovodů tak přichází do tvrdé reality skutečně extrémních podmínek pro záchranné a vyhledávací práce. Vysoká vlhkost vzduchu ve spojení s teplotami ke čtyřiceti stupňům Celsia připomínající doslova prádelnu, vzduch prosycený pachem tisíců mrtvých těl, páchnoucí okraj moře s utrženým 300 metrovým pásem pobřežní komunikace, která se potopila i s obytnými domy, vysoká prašnost neustále přehrabávané sutě, směsice nejrůznějších zvuků od hysterického křiku lidí přes motory bagrů, jeřábů a neustále projíždějících těžkých automobilů, kompresory, sirény sanitek, policejních a armádních vozů, klaksony a nade vším se nesoucí srdcervoucí zpěv muezzinů z minaretů, jako zázrakem neporušených mešit, sloužících neustálé bohoslužby za mrtvé.⁽¹³⁾

Na šest set dvacet zachráněných osob vděčí za svůj život záchranářům všech zemí. Ve srovnání s prací zahraničních psovodů, zejména těch týmů, které nemají z domova žádnou zkušenost ve výcviku s vyhledáváním mrtvých osob, vycházeli naši psi zřetelně lépe. Jejich psychika byla v kontaktu s tak obrovským množstvím mrtvých těl odolnější a psi byli schopni delšího a početnějšího pracovního nasazení. Potvrdilo se tak, že kontakty se vzorky mrtvého pachu vyžadované výcvikem záchranných psů v ČR jsou vysoce potřebné.

Získávané zkušenosti vytvářejí určitou psychickou odolnost, která se při nasazení v tureckých podmínkách výrazně vyplatila.⁽²²⁾

Svaz záchranných brigád kynologů se zhostil reprezentace České republiky na úseku praktického nasazení v zahraničí pro tentokrát velmi dobře. Všichni záchranáři, kteří na místo dorazili pracovali ve čtyřech oddělených skupinách. Dohromady celá výprava označila a vyprostila celkem 45 mrtvých osob, označili 8 živých osob z toho 2 vyproštěny, třetí nepotvrzena a 5 osob po několikahodinovém vyprošťování opět označeny ale jako mrtvé.

5.4.3 Nasazení záchranných skupin SZBK ČR na Tchajwanu, září 1999

Zemětřesení čínského ostrova Tchajwanu s epicentrem u města Puli a v okrese Nanthou ve středu ostrova. Síla otřesů: 8 - 8,2 RichtEROVY stupnice dne 21. 9. 1999 v 01.30 hodin. Šest tisíc otřesů během šesti dnů.

Čile pulsující letištní hala hlavního města Taipei na ostrově Tchajwanu nabitá k prasknutí čínskými cestujícími při spatření psů a červenožlutých záchranných uniform reaguje skutečně dojemně. Spontánní potlesk několika set párů rukou smíšený s voláním „Thank you, Czecho!“ je uctivým uznáním malé zemičky ze srdce Evropy, která neváhala vyslat své zástupce k pomoci v neštěstí. ⁽²²⁾

Ze statistického hlediska byl výsledek práce záchranných týmů zdánlivě méně úspěšný, než při záchranných pracích v Turecku. Na Tchaj-wanu vycházela jedna zachráněná živá osoba na sto pracujících záchrannů. Na území dvou okresů Taichung a Nanthou bylo během pěti dnů nasazení prohledáno českým týmem 68 domů v celkem sedmi lokalitách. ⁽²²⁾

Českým psům se podařilo označit osm míst, kde byli lidé zasypáni. Bohužel po vyproštění již žádný z nich nežil. ⁽²⁸⁾

Celkový počet záchrannů v místě události byl sedm set členů, přibližně sto nasazených psů. Zachráněno bylo šest živých osob.

5.4.4 Vyslání jednotky Hasičského záchranného sboru Ministerstva vnitra do Turecka, listopad 1999

V sobotu dne 13. listopadu 1999 v 9.15 hodin odletěla na pomoc postiženým v Turecku speciálně zformovaná 13-ti členná jednotka Hasičského záchranného sboru MV. Jednotka byla sestavena ze sedmi příslušníků Hasičského záchranného sboru hl. m. Prahy, jednoho lékaře Ministerstva vnitra a pěti psovodů se psy Svazu záchranných brigád kynologů ČR. Na místě aktivně působila od 16.30 hodin dne 13. 11. 1999, tzn. 7 hodin po odletu a 13 hodin po obdržení žádosti o pomoc, tedy přibližně 22 hodin po vzniku zemětřesení. V sobotu byla nasazena na objekt zdravotnického zařízení, v neděli na objekty obytných domů a supermarketu, kam se naši záchranníci spustili větrací šachtou s pomocí lezecké techniky.

Na pomoc Turecku přijelo 44 týmů z 29-ti zemí včetně USA a Japonska. Náš tým byl v první desítce záchranných týmů. V průběhu pomoci bylo u naší jednotky oceňováno její komplexní vybavení záchrannými prostředky, oceňována byla zejména

kombinace kynologů s vyhledávacími psy a s příslušníky hasičského záchranného sboru, kteří vyprošťovali zasypané osoby vlastní vyprošťovací technikou.

Nepodařilo se vyprostit žádnou živou osobu.

Závěrem: Práce psovodů Svazu záchranných brigád kynologů na zahraničních misích je jen špičkou ledovce v jejich záchranné práci. Stěžejní část své praxe odvádějí v domácím prostředí. Pokud se ale při takovém hromadném neštěstí psi využívají, je velmi důležité být na místě včas a pracovat co nejrychleji. V tomto případě pes několikanásobně zvyšuje účinnost při vyhledání a záchraně osob z toho důvodu, že on nám „řekne“: tady nevyprošťujte, tady jsou jen mrtví, ale tady hledejte, tady čekají živí, až je někdo zachrání. Stejným způsobem pes také zabrání poškození lidí při odhrabávání sutin bagrem, protože díky němu víme, kde jsou živé nebo mrtvé osoby a odkrývání tedy provádíme s náležitou opatrností.

5.5 Nasazení psů při vyhledávání Cadaver

Tento způsob využívání psů není ve světě prakticky moc rozšířen. Jedná se o speciální činnost využívanou v zahraničí zejména v USA. Nasazování takových týmu se datuje od devadesátých let.

K prvnímu velkému nasazení došlo při vyhledávání lidí po výbuchu chemičky v Nevadě v roce 1993, kde zahynulo 14 zaměstnanců. Stát měl zájem, aby se našla alespoň část ostatků každého z nich, neboť patřili k rodinám, jejichž víra nepřipouštěla možnost, že by ztratily svého blízkého, aniž by ho pohřbily. Na místě neštěstí byla také uhynulá těla zvířat, ale psi označovali pouze ostatky lidí.

Jiným významným využitím bylo v místě atentátu na budovu v Oklahoma City, kde psi našli bezpočet kousků rozmetaných lidských těl. Akce měla stejný důvod, a sice najít mrtvého člověka byt' po kouskách, aby mohl být pohřben a aby pozůstalí nežili ve falešné představě, že jejich blízký snad někde žije.

Psovodi z kalifornského družstva nechyběli ani ve skupině záchrannářů se psy při vyhledávání ostatků těl po teroristickém útoku na dvojčata mrakodrapů v New Yorku. Jedna dvojice tam pracovala od 5. do 10. dne po zřícení, druhá od 8. do 10. dne. Byla

to velmi otřesná zkušenost, na kterou nechce nikdo vzpomínat. Nasazení psů bylo problematické, protože zde bylo velmi mnoho mrtvých lidí na velmi malém prostoru. Nakonec byli kynologové za těchto okolností z místa odvoláni. ⁽²⁵⁾

1. února 2006 měli psovodi se psy úkol ve východním Texasu na hranici se státem Louisiana dohledat menší části těl sedmi kosmonautů z havarovaného raketoplánu Columbia. Tedy ty části, které na ploše 90 čtverečných mil nenašly tři tisícovky vojáků. Podařilo se, za pomoci psů se dohledal každý detail. ⁽²⁵⁾

5.6 Využití psů k vyhledání výbušnin

Obrovské nasazení policejních psovodů se psy na vyhledávání výbušnin zažila Česká republika při pořádání zasedání Mezinárodního měnového fondu v roce 2000, při hostování summitu aliance NATO v roce 2002 v Praze, a také při pořádání světového šampionátu v ledním hokeji v Praze a Ostravě v roce 2004.

Těžko si můžeme představit splnění předložených úkolů při těchto akcích bez pomoci služebních psů. Služební pes dokáže prověřit prostory, do kterých by se policisté nemohli dostat buďto vůbec nebo by museli sehnat velký počet lidí ke zpřístupnění různých objektů, čímž nastává nebezpečí z prodlení. Pes prohledá svým čichem velké části prostorů ve velmi krátkém čase. Mnohem vyšší účinnost vyhledání látek za použití psů se projevuje také při označení výbušniny uložené ve vozidle, či v zásilkách - nelze vozidla nejprve rozřezat, či otevřít veškeré zásilky. Ve srovnání s technickými prostředky, které policie pro detekci výbušnin také využívá, hovoří pro využití psa i výše nákladů. Opravdu kvalitní technické prostředky využívající nejmodernější technologie jsou totiž příliš drahé. Kromě toho tyto prostředky ve většině případů nelze využívat v tak široké působnosti, co se týká prostorů či povětrnostních podmínek, například když se venkovní teplota pohybuje okolo nebo pod bodem mrazu. ⁽⁹⁾

6. Závěr

Cílem mé práce bylo popsat přípravu psa pro použití ve speciálních činnostech jako je vyhledání živých či mrtvých osob při mimořádných událostech, vyhledání ostatků těl a vyhledání výbušnin a nástražných výbušných systémů. Dále soustředit výcvikové metody, které k přípravě směřují, a doplnit je o vlastní zkušenosti s výcvikem psů.

Domnívám se, že stanovený cíl mé práce byl splněn. V bakalářské práci jsem popsal přípravu psa od výběru štěněte, přes jeho výchovu do jednoho roku života, základ a podstatu tvorby reflexů, až po metodický popis finálních cviků pro jeho použití v praxi. Na základě uvedených cílů byly stanoveny dvě základní hypotézy.

První hypotéza zní: „Použití psů zvyšuje několikanásobně účinnost při vyhledávání osob, mrtvol nebo výbušnin“ Pes používaný k těmto činnostem disponuje velmi citlivými smyly. Zejména čich je nejvýkonnějším orgánem, jehož citlivost vychází z fyziologických vlastností psa. Citlivost čichu je mnohonásobně vyšší než u člověka. Proto v okamžiku, kdy člověk nemůže situaci kontrolovat svým zrakem, je mu zde nenahraditelným pomocníkem pes, který má otevřený další svět, svět pachů. Vzhledem k tomu, že ani neexistuje žádná adekvátní technická náhrada, je pes jediným nástrojem, jak v rychlém čase kontrolovat rozsáhlá území a zvýšit tak účinnost při vyhledání osob.

Druhou hypotézou je: „Opakovaným a neustálým výcvikem se zlepšuje připravenost psa i výsledný efekt“. Při podrobném rozboru nervové soustavy psa zjistíme, že jedním z útlumů je útlum „vyhasínající“. Tento útlum způsobuje ztrátu dočasného nervového spojení, vytvořeného podmíněným reflexem. Ztráta takového spojení znamená „zapomnění“ naučeného cviku a pes tak neprovádí činnost na daný povel. Z tohoto důvodu je velmi důležité výcvik psa neustále opakovat a upevňovat tak vytvořené spojení mezi povelům a výkonem. Samozřejmě se také stálým opakováním a hlavně improvizovanou změnou prostředí při výcviku zvyšuje profesionalita psa a tím i možnost úspěšnějšího použití v praxi.

7. Seznam použité literatury

7.1 Monografie:

- 1) CENKER, J. MILAN, L. *Výcvik a nasazení záchranného psa*. 2.vyd. Demänovská Dolina: Dendrit, 1998. 100s. ISBN 80-967993-3-9
- 2) EIS, V. *Pachové práce služebních psů*, 2.vyd., Praha: Magnet Press, s.p., 1991, 97s. ISBN 80-85434-33-4
- 3) FOGLE, B. *Encyklopedie psů*. Přel. K.Ševčíková. 3. vyd. Praha: Fortuna Print, 1999. 312s. ISBN 80-86144-27-5.
- 4) GRANDJEAN, D. *Practical Guide for Sporting & Working dogs*. ISBN 2-914193-02-5
- 5) HANZÁK, J. aj. *Světlem zvířat*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1977. 530s. ISBN 13-656-KMČ-77.
- 6) HARTL, K. *Člověk a pes*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1989. 92s. ISBN 28-003-89
- 7) HRUŠOVSKÝ, J. *Pes a jeho výcvik*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990. 331s. ISBN 80-206-0091-4
- 8) Kolektiv autorů, *Metodika sutinového vyhledávání s využitím záchranných psů*, Praha: MV- generální ředitelství HZS ČR, 2005, ISBN 80-86640-38-8
- 9) KOZÁK, P – Bakalářská práce *Využití služebního psa při vyhledávání výbušnin*, Praha 2006, 61s.
- 10) KRANÁTOVÁ, M. – Bakalářská práce *Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice*, Praha: 8. 3. 2001, 56s. ISSN 1801-920X
- 11) MAKEŠ, V – Bakalářská práce *Kynologie ve složkách integrovaného záchranného systému*, Ostrava 2004, 40s.
- 12) RYNEŠ, M. *Pachové práce psů ve sportovní kynologii*. 1. vyd. České Budějovice: Dona, 1997. 69s. ISBN 80-85463-52-X
- 13) SEDLÁK, J. *Brácha pes*. 1. vyd. SZBK České Budějovice, 151s.
- 14) SKUHROVSKÝ, J. *Čichové práce psa* 2.vyd. Praha: Český svaz chovatelů drobného zvířectva, 1973

7.2 Legislativní dokumenty:

- 15) Sběrka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR - částka 1/2006, Praha: MV, 7. září 2006, 14s.
- 16) Sběrka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR – částka 47/2003, Praha: MV, 31. října 2003, 15s.

7.3 Elektronické zdroje:

- 17) Čechilová, E. *Cadaver K9*, (online), <http://www.cadaver-k9.cz/> [cit. 6. 3. 2007],
- 18) *Lidský pach, nauka o pachu*, (online), <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-3.php3>, [8. 11. 2007]
- 19) *Mezinárodní zkušební řád pro záchranné psy (IRO)*, (online), <http://www.cz-pes.cz/zkusebni-rad-iro.php>, [cit. 8. 11. 2007]
- 20) Mezinárodní svaz záchranných psů IRO, *Zkušební řád*, (online), <http://jihocesti.zachranari.cz/nzr-iro.html>, [14. 10. 2007]
- 21) SAUNDERS, J.N. Canisterapie, (online), <http://hipoterapie.crespo.cz/canis.asp?idmenu=3>, [9. 10. 2007]
- 22) Sedlák, J. *Zpráva z nasazení záchranných skupin SZBK České republiky v Turecku, srpen 1999*, (online), http://www.mvcr.cz/casopisy/150hori/2000/priloha/01_2000/sedlak2.html [cit. 19. 3. 2007]
- 23) SEDLÁK, J. *Záchranářský pes a jeho úloha v IZS ČR, Příspěvek na konferenci Policie SR-Donovaly 26.-28. 11. 2003*, (online), <http://www.zachranari.cz/praxe.html>, [9. 10. 2007]
- 24) Stuchlík, D. *Jak se hledá v civilizovaných zemích*. (online) <http://zachranari.blog.cz/0611/jak-se-hleda-v-civilizovanych-zemich>, [cit. 6. 3. 2007]
- 25) Stuchlík, D. *Rozhovor s paní Evou Čechilovou - část I.*, (online) <http://zachranari.blog.cz/0612/rozhovor-s-pani-evou-cecilovou-cast-i>, [cit. 6. 3. 2007],
- 26) Svaz záchranných brigád kynologů ČR, *Zkušební řád* (online), <http://www.zachranari.cz/zzs.html>,
- 27) VARHANÍK, J. *Záchranářina*, (online), http://www.rtw.cz/www.rtw.cz/vycvik/zachranari/jihl_listy_zachranarina.html, [8. 3. 2007]

7.4 Denní tisk

- 28) PELÍSEK, A *Záchranář Sedlák dodnes slyší pláč i slova díky* Mladá Fronta Dnes,
9. října 1999

8. Klíčová slova

- Cadaver
- Nástražný výbušný systém
- Kynologie
- Svaz záchranných brigád kynologů

9. Přílohy

I. Mezinárodní zkušební řád pro záchranné psy (IRO)

RH-FB - zkouška záchranného psa stopaře B

RH-FLA - zkouška záchranného psa v plošném vyhledávání A

RH-FLB - zkouška záchranného psa v plošném vyhledávání B

RH-TA - zkouška záchranného psa ve vyhledávání v sutinách A

RH-TB - zkouška záchranného psa ve vyhledávání v sutinách B

RH-LA - zkouška záchranného psa lavináře A

RH-LB - zkouška záchranného psa lavináře B

RH-LC - zkouška záchranného psa lavináře C

RH-WA - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledávání A

RH-WB - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledání B

RH-WC - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledání C

II. Zkušební řády SZBK ČR

Zkouška záchranné způsobilosti (ZZZ)

Zkouška záchranných prací (ZZP)

ZZP1 - Zkouška záchranných prací 1. stupně

ZZP2 - Zkouška záchranných prací 2. stupně

ZZP3 - Zkouška záchranných prací 3. stupně

Zkoušky vodních prací

ZVP1 - Zkouška vodních prací 1. stupně

ZVP2 - Zkouška vodních prací 2. stupně

ZVP3 - Zkouška vodních prací 3. stupně

ZLP3 - Zkouška lavinových prací 3. stupně

ZLP2 - Zkouška lavinových prací 2. stupně

Zkouška lavinových prací

ZLP1 - Zkouška lavinových prací 1. stupně

ZLP2 - Zkouška lavinových prací 2. stupně

ZLP3 - Zkouška lavinových prací 3. stupně

I. Mezinárodní zkušební řád pro záchranné psy (IRO)

RH-E - zkouška způsobilosti záchranného psa

1.	pachové práce:	100 (70)b
	sledování stopy	70
	předměty 3x10 bodů	30

Doba vypracování: 15 minut, vlastní stopa cca 600 kroků, 30 minut stará, 2 lomy přizpůsobené terénu, 3 předměty psovoda na stopě (na 1. a 2.úseku a na konci) ve velikosti boty, stopovací šňůra 10 m nebo stopa na volno, začátek stopy je označen.

2.	poslušnost a dovednost:	100 (70)b
	ovladatelnost na vodítku	10
	ovladatelnost bez vodítka	15
	chůze po nepříjemném materiálu	10
	volno s přivoláním	10
	průchod skupinou osob	10
	překonání 3 různých překážek	15
	překonání pevné dřevěné kladiny	10
	nesení psa a jeho předání	10
	odložení při vzdálení se psovoda	10

3.	celkem:	(pachové práce, poslušnost a dovednost)	200 bodů (140)
-----------	----------------	---	-----------------------

RH-FA - zkouška záchranného psa stopaře A

1.	pachové práce:	200 (140)b
	sledování stopy	100
	předměty 5x4 body	20
	označení osoby	80

Doba vypracování: 20 minut. Cizí stopa 1000 kroků dlouhá (délka kroku je 70 cm), 90 minut stará, v různorodém terénu, 5 lomů, 5 předmětů denní potřeby do maximální ve-

likosti boty, kladeč sedí nebo leží na konci stopy, stopa na stopovací šňůře nebo na volno.

2.	poslušnost:	50b	3.	dovednost:	50b
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psůvoda	10		nesení psa a jeho předání	5

4.	celkem:		300
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-FB - zkouška záchranného psa stopaře B

1.	pachové práce:	200 (140)
	sledování stopy	100
	předměty 6x3 body, 1x2 body	20
	označení osoby: vystavení	80

Doba vypracování: 45 minut. Cizí stopa, minimálně 2000 kroků dlouhá (délka kroku je 70cm), 180 minut stará, v různorodém terénu, 7 lomů přizpůsobených terénu a z toho minimálně 2 ostré, 7 předmětů denní potřeby velikosti max. 15x5x5 cm, kladeč sedí nebo leží na konci stopy, stopa na stopovací šňůře 10 m nebo na volno.

2.	poslušnost:	50b	3.	dovednost:	50b
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psovoda	10		nesení psa a jeho předání	5

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-FLA - zkouška záchranného psa v plošném vyhledávání A

1.	pachové práce:	200 bodů
	cvik označení	20
	intenzita práce a ovladatelnost psa	50
	chování psovoda	10
	označení 2 osob (á 60 bodů)	120

Doba vypracování: max. 15 minut bez cviku označení, otevřený a nepřehledný terén, plocha terénu je asi 10 000 až 15 000 m čtverečních, 2 osoby.

2.	poslušnost:	50b.	3.	dovednost:	50b.
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psovoda	10		nesení psa a jeho předání	5

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-FLB - zkouška záchranného psa v plošném vyhledávání B

1.	pachové práce:	200 bodů
	cvik označení	10
	intenzita práce a ovladatelnost psa	30
	chování psovoda	10
	označení 5 osob (á 30 bodů)	150

Doba vypracování: max. 30 minut pro vyhledávání, bez cviku označení, otevřený a nejméně z 50 % nepřehledný terén nebo budova, plocha terénu je asi 25 000 až 30 000 m čtverečních, 5 osob.

2.	poslušnost:	50b	3.	Dovednost:	50b
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psovoda	10		nesení psa a jeho předání	5

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-TA - zkouška záchranného psa ve vyhledávání v sutinách A

1.	pachové práce:	200 bodů
	cvik označení	20
	intenzita práce a ovladatelnost psa	40
	chování psovoda	20
	označení 2 osob (á 60 bodů)	120

Doba vypracování: max. 15 minut pro vyhledávání bez cviku označení, plocha terénu se sutinami je 400 až 600 m čtverečních v jedné či v několika úrovních, 2 osoby.

2	poslušnost:	50	3.	dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		Plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psovoda	10		nesení psa a jeho předání	5

4	celkem:	300	
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-TB - zkouška záchranného psa ve vyhledávání v sutinách B

1.	pachové práce:	200 bodů
	cvik označení	10
	intenzita práce a ovladatelnost psa	30
	chování psovoda	10
	označení 5 osob (á 30 bodů)	150

Doba vypracování: max. 40 minut pro vyhledávání bez cviku označení, plocha terénu se sutinami je 400 až 800 m čtverečních v jedné či několika úrovních, 5 osob.

2.	poslušnost:	50	3.	Dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	10		pohyblivá kladina na sudech	5
	odložení vsedě	5		houpačka	5
	odložení vleže s přivoláním	5		vodorovný žebřík	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		skok daleký	5
	aport volný	5		plazení	5
	aport šplhem	5		chůze po nepříjemném materiálu	5
	vysílání s odložením	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení při vzdálení se psordova	10		nesení psa a jeho předání	5

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-LA - zkouška záchranného psa lavináře A

1.	pachové práce:	200 bodů
	intenzita práce a ovladatelnost psa	40
	chování psovoda	20
	označení osoby	90
	hrabání nebo vyštěkání	30
	označení předmětu denní potřeby	20

Doba vypracování: max. 15 minut pro vyhledávání, sněhová plocha nejméně 3 000 m čtverečních, 1 osoba je umístěna v hloubce max. 1 m. Jeden batoh je ukryt v hloubce asi 0,30 m.

2.	poslušnost:	50	3.	Dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	15		chůze po stopě	15
	odložení vsedě	5		jízda v dopravním prostředku	15
	odložení vleže s přivoláním	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		vyzvednutí a sundání psa, jeho uchopení a předání	10
	aport volný	5			
	vysílání s odložením	5			
	odložení při vzdálení se psovoda	10			

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-LB - zkouška záchranného psa lavináře B

1.	pachové práce:		200 bodů
		intenzita práce a ovladatelnost psa	20
		chování psovoda	20
		práce s vyhledávacím přístrojem	20
		označení 2 osob (á 50 bodů)	100
		hrabání nebo vyštěkání (á 10 bodů)	20
		označení předmětu denní potřeby	20

Doba vypracování: max. 20 minut pro vyhledávání, sněhová plocha nejméně 6 000 m čtverečních, 2 osoby umístěné v hloubce max. 1 m. Jeden batoh je ukryt v hloubce 0,40 m.

2.	poslušnost:	50	3.	Dovednost:	50		
		ovladatelnost bez vodítka		15		chůze po stopě	15
		odložení vsedě		5		jízda v dopravním prostředku	15
		odložení vleže s přivoláním		5		ovladatelnost na vzdálenost	10
		odložení ve stoje s přivoláním		5		vyzvednutí a sundání psa, jeho uchopení a předání	10
		aport volný		5			
		vysílání s odložením		5			
		odložení při vzdálení se psovoda		10			

4.	celkem:		300 bodů
		pachová práce	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-LC - zkouška záchranného psa lavináře C

1.	pachové práce:	200 bodů
	intenzita práce a ovladatelnost psa	20
	chování psovoda	20
	práce s vyhledávacím přístrojem	20
	označení 2 osob (á 50 bodů)	100
	hrabání nebo vyštěkání (á 10 bodů)	20
	označení předmětu denní potřeby	20

Doba vypracování: max. 30 minut pro vyhledávání, sněhová plocha nejméně 10 000 m čtverečních, 2 osoby umístěné v hloubce asi 2 m. Vizuální ani dotykový kontakt nemá být umožněn. Jeden batoh je ukryt v hloubce 0,50 m.

2.	poslušnost:	50	3.	Dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	15		chůze po stopě	15
	odložení vsedě	5		jízda v dopravním prostředku	15
	odložení vleže s přivoláním	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		vyzvednutí a sundání psa, jeho uchopení a předání	10
	aport volný	5			
	vysílání s odložením	5			
	odložení při vzdálení se psovoda	10			

4.	celkem:	300 bodů
	pachová práce	200
	poslušnost	50
	dovednost	50

RH-WA - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledávání A

1.	práce ve vodě:	200 bodů
	plavání na vzdálenost	30
	aportování - hází se ze břehu	30
	aportování - hází se ze člunu	30
	přinesení lana k surfaři	30
	přivlečení surfaře s jeho surfovým prknem	80

2.	poslušnost:	50	3.	dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	15		skok do člunu a ze člunu	10
	odložení vsedě	5		vylezení na surfové prkno	10
	odložení vleže s přivoláním	5		jízda na surfovém prkně	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	aport volný	5		nesení psa a jeho předání	10
	vysílání s odložením	5			
	odložení při vzdálení se psovoda	10			

4.	celkem:		300 bodů
		práce ve vodě	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-WB - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledání B

1.	práce ve vodě:	200 bodů
	plavání na vzdálenost	30
	přinesení záchranného kruhu	30
	dovlečení člunu ke břehu	30
	přinesení lana ke člunu 30m od břehu	30
	přivlečení osoby	80

2.	poslušnost:	50	3.	dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	15		skok do člunu a ze člunu	10
	odložení vsedě	5		vylezení na surfové prkno	10
	odložení vleže s přivoláním	5		jízda na surfovém prkně	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	aport volný	5		nesení psa a jeho předání	10
	vysílání s odložením	5			
	odložení při vzdálení se psovoda	10			

4.	celkem:		300 bodů
		práce ve vodě	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

RH-WC - zkouška záchranného psa ve vodním vyhledání C

1.	práce ve vodě:	200 bodů
	plavání na vzdálenost	40
	přivlečení volně plovoucího člunu	20
	přinesení záchranného kruhu	20
	Přivlečení 1 osoby (pes ve člunu)	40
Přivlečení 2 osob (pes na břehu)	80	

2.	poslušnost:	50	3.	dovednost:	50
	ovladatelnost bez vodítka	15		skok do člunu a ze člunu	10
	odložení vsedě	5		vylezení na surfové prkno	10
	odložení vleže s přivoláním	5		jízda na surfovém prkně	10
	odložení ve stoje s přivoláním	5		ovladatelnost na vzdálenost	10
	aport volný	5		nesení psa a jeho předání	10
	vysílání s odložením	5			
	odložení při vzdálení se psovoda	10			

4.	celkem:		300 bodů
		práce ve vodě	200
		poslušnost	50
		dovednost	50

II. Zkušební řády SZBK ČR

Zkouška záchranné způsobilosti (ZZZ)

1. Stopa

Tři sta kroků dlouhá cizí stopa zavedená vzápětí po položení, s 1 předmětem položeným v prvním úseku cca po 100 krocích, s 1 pravouhlým lomem, s osobou kladeče ležící na konci stopy a zahalenou ve vlastní příkryvce, začátek stopy je označen a opatřen předmětem kladeče v sáčku k nasumování. Psovod může být přítomen kladení stopy. Pes musí být však vždy umístěn tak, aby neviděl kladeče odcházet ani uléhat.

2. Poslušnost

ovladatelnost psa na vodítku (chůze, klus) s obraty	10 bodů
polohy psa u nohy na vodítku (sedni, lehni, vstaň)	10 bodů
aport volný libovolného předmětu	10 bodů
štekání psa na povel v sedě na vodítku u nohy	10 bodů
odložení dlouhodobé s rušivými hluky	10 bodů

3. Překážky

kladina nízká s náběhovými prkny	10 bodů
pohyblivá lávka na sudech	10 bodů
skok vysoký přes proutěnou překážku 80 cm vysokou	10 bodů
skok daleký 150 cm přes příkop nebo překážku	10 bodů
proplazení rourou 3 m dlouhou	10 bodů

Překážky v soustavě zkoušky ZZZ se výjimečně překonávají všechny pouze jedním směrem, bez vodítka a souběžně se psovodem

4. Speciální cviky

průchod mezi dvěma ohni asi 3 kroky od sebe vzdálenými	10 bodů
překonání nepříjemného materiálu v prostoru 3 x 3 kroky	10 bodů
kontakt se dvěma cizími osobami v doprovodu psovoda (nakládání na dopravní prostředek atd.)	10 bodů
doprava na otevřeném dopravním prostředku (přívěs)	10 bodů
přímé označení osoby ležící na 20 kroků v otevřeném terénu (pes vidí osobu odcházet a uléhat)	10 bodů

Zkouška záchranných prací (ZZP)

ZZP1 - Zkouška záchranných prací 1. stupně

vyhledání zavalené osoby v sutinách	40 bodů
označení zavalené osoby	40 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Terén o rozměrech 50 x 100 kroků může být v imitovaném prostředí;
- 1 zavalená osoba je v úkrytu na úrovni nebo pod úrovní terénu;
- V terénu je volně poházeno 10 rušivých předmětů s lidským pachem.

ZZP2 - Zkouška záchranných prací 2. stupně

vyhledání zavalené osoby v sutinách	40 bodů
označení zavalené osoby	40 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Terén o rozměrech 100x 100 kroků je v neimitovaném prostředí;
- 2 zavalené osoby se nacházejí pod úrovní terénu (1 z nich je žena);
- Část prohledávaného terénu musí být temná (sklep apod.).

ZZP3 - Zkouška záchranných prací 3. stupně

vyhledání zavalené osoby v sutinách	30 bodů
označení zavalené osoby	60 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Terén o rozměrech 150x 100 kroků je v neimitovaném prostředí;
- 3 hledané subjekty (1 živá osoba je ukrytá asi 1 m pod úrovní terénu, 1 živá osoba asi 2 m nad úrovní terénu, 1 vzorek mrtvého pachu asi 20 cm pod úrovní terénu), 1 z ukrytých osob je žena;
- V terénu hoří 2 až 4 ohně a ozývají se nárazové hluky (motory apod.);
- Speciální cvik se provádí u všech stupňů ZZP dvakrát, vždy s různými osobami a mohou být použity dva terény (nejsou však podmínkou). Pokud nejsou speciály prováděny ve dvou dnech, musí být minimální pauza 30 min. Pro hodnocení není důležité, v jakém pořadí pes osoby nalézá.

ZVP - Zkouška vodních prací

ZVP1 - Zkouška vodních prací 1. stupně

odložení na břehu přes cviky 2-4 předešlého psa	10 bodů
přivolání ze člunu na břeh na 50 m (pes suchý)	30 bodů
aportování z vody na břeh (15 m) praktického předmětu odhozeného psovodem	30 bodů
vysílání pro cizí předmět klidně plovoucí po hladině	30 bodů
sledování 100 m trasy člunu od břehu k bójce a zpět (psovod ve člunu, pes plaváním následuje člun)	30 bodů

ZVP2 - Zkouška vodních prací 2. stupně

odložení na břehu přes cviky 2-4 předešlého psa	10 bodů
přivlečení surfaře v nesnázích (50 m)	30 bodů
vyslání pro ztracený předmět (pádlo) ze člunu	30 bodů
identifikace vzorku lidského pach v pobřežním prostoru (rákosí) v úseku 100 kroků	30 bodů
sledování 150 m trasy člunu, psovod a pes skáčí do vody a plavou společně, psovod se psa přidržuje jednou rukou	30 bodů

ZVP3 - Zkouška vodních prací 3. stupně

odložení na břehu přes cviky 2-4 předešlého psa	10 bodů
přivlečení člunu s osobami	30 bodů
pomoc plavci v nesnázích	30 bodů
identifikace vzorku lidského pachu v hlouce 1 m na ploše 100 x 100 m vodní hladiny (tableta nebo potapěč)	30 bodů
sledování 200 m trasy člunu, pes skáče na povel ze člunu a plave za člunem (část trasy vede podél břehu)	30 bodů

ZLP - Zkouška lavinových prací

ZLP1 - Zkouška lavinových prací 1. stupně

trasa lyží 100 kroků, pes ve stopě	20 bodů
vyhledávání osoby	40 bodů
označení zavalené osoby v lavině	80 bodů
nalezení předmětů	40 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Terén o rozměrech 50 x 100 kroků v souvislé sněhové pokrývce;
- 1 zavalená osoba v částečně pošlapaném terénu;
- 2 malé předměty denní potřeby pachově shodné s hledanou osobou;
- Kontrola pohybu na lyžích po trase dlouhé 100 kroků.

ZLP2 - Zkouška lavinových prací 2. stupně

vyhledání osob	40 bodů
označení zavalených osob v lavině	120 bodů
nalezení předmětu	20 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Svažitý terén 100 x 100 kroků se sněhovou pokrývkou 40 - 50 cm;
- 2 zavalené osoby 40 cm pod povrchem;
- 1 tlumok naplněný oděvními součástkami s čerstvým lidským pachem lehce zahrnutý sněhem.

ZLP3 - Zkouška lavinových prací 3. stupně

vyhledání osob	60 bodů
označení zavalené osoby v lavině	90 bodů
nalezení vzorku lidského pachu	40 bodů
souhra ve dvojici, kázeň při vyprošťování	10 bodů
ochota psa a chuť do práce	10 bodů

- Terén horského typu 150 x 100 kroků se souvislou sněhovou pokrývkou převyšující 50 cm po celé ploše;
- 3 zavalené osoby 1 metr pod povrchem;
- 1 imitační vzorek lidského pachu lehce zahrnutý pod povrchem.